

't Seghen Waert

uitgave van het
Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Contact

Oud Soetermeer, Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer, tel. 079 319 06 83

www.oudsoetermeer.nl; info@oudsoetermeer.nl

Ledenadministratie en bezorging: ledenadministratie@oudsoetermeer.nl, tel. 079 331 58 28

Dagelijks bestuur

dhr. B.J. van Eken, voorzitter@oudsoetermeer.nl, tel. 06 54346224

dhr. J. de Ruiter, secretaris@oudsoetermeer.nl, tel. 06 21265975

dhr. P.A. Bekking, penningmeester@oudsoetermeer.nl, tel. 079 341 94 90

Werkgroepen en commissies

Activiteitencommissie: activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl, tel. 079 351 70 47

Archeologische Werkgroep: awz@oudsoetermeer.nl

Werkgroep Collectie: collectie@oudsoetermeer.nl

Commissie Historisch Erfgoed: che@oudsoetermeer.nl

Genealogische Werkgroep: gvz@oudsoetermeer.nl

Leesgroep Lastige Letters: paleografie@oudsoetermeer.nl

Filmwerkgroep: wbbg@oudsoetermeer.nl

Bankrekeningnummers

Contributie: NL 68 ABNA 06 13 09 20 07

Giften: NL 65 ABNA 06 13 09 83 66

Colofon

Uitgave: Historisch Genootschap Oud Soetermeer; ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, J. de Kler, R. Tousain, T. Vermeulen;

redactie@oudsoetermeer.nl

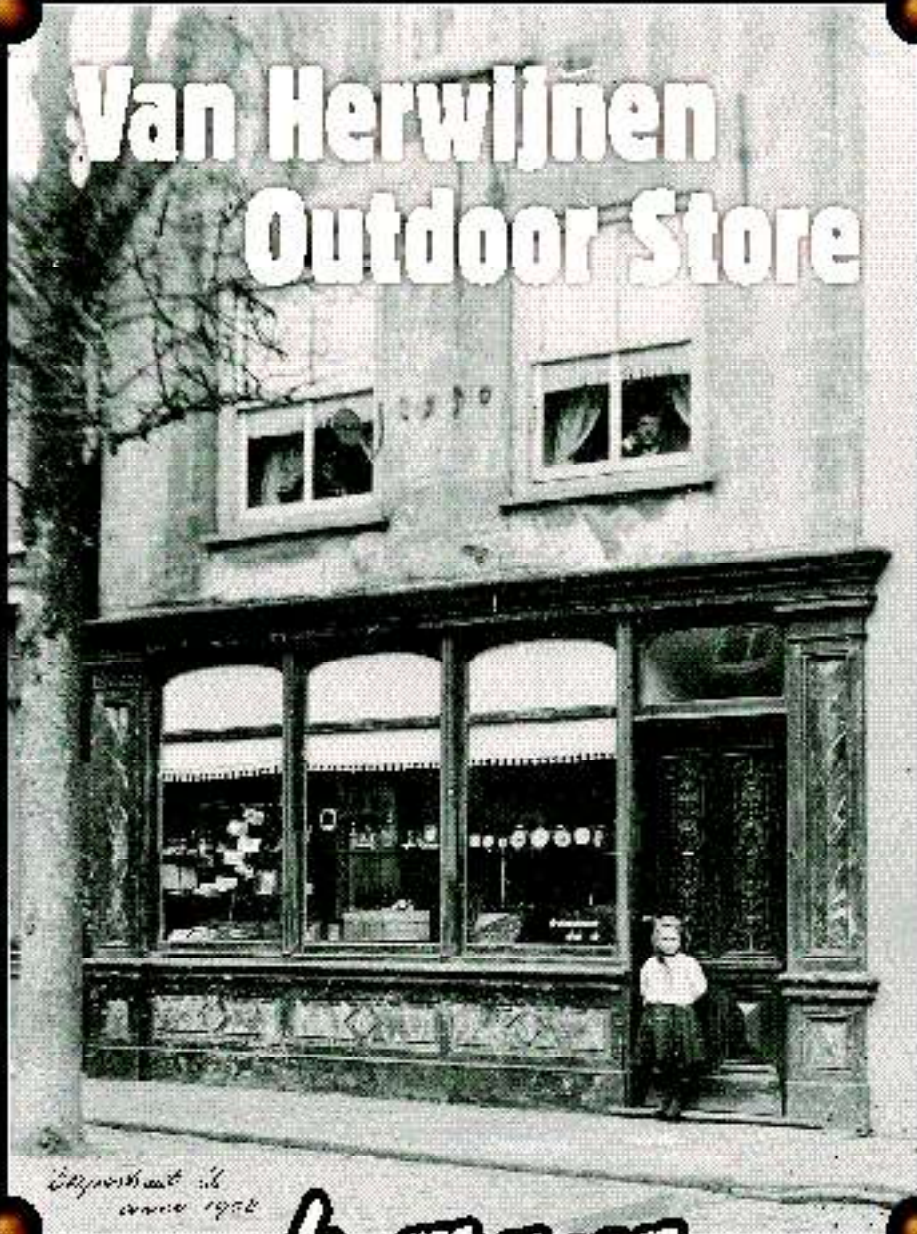
Vormgeving: R. Tousain

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

Omslag: De wethouder met het trotse bestuur tijdens de opening van ons nieuwe pand.

Vlnr: Wethouder Robin Paalvast, Jan de Ruiter, Peter Bekking, Joke de Kler, Alex Bierman en Cees Klein. Zittend: Niek Toen, Bert van Eken en Pia Slootweg (foto Aat Hoogland)

Van Herwijnen Outdoor Store

*Opgericht in
1928*

Wij bieden u
aan de beste
kwaliteit
aan

**van
Herwijnen**

aan de
beste
kwaliteit
aan

Burchard 66 - Zwaluwen - Telefoon (071) 346 35 01 - www.herwijnen.com

INHOUD

Zoetermeerse Meerpolder 400 jaar **2**

De Meerpolder is dit jaar vierhonderd jaar. Dat moet natuurlijk gevierd worden. Het gebeurt met een tentoonstelling tot half april in museum Swaensteyn in Voorburg. De Meerpolder ligt in de gemeente Zoetermeer, maar ook voor eenderde in Leidschendam-Voorburg.

Onderdeel van het feest is ook de uitgave van een boek over de Meerpolder. Ton Vermeulen is de samensteller van het boek maar ook andere schrijvers hebben een bijdrage geleverd.

Een Kamerheer in de Meer **4**

Henk Windmeijer

Als voorproefje in deze aflevering van 't Seghen Waert een hoofdstuk uit het net verschenen boek door Ton Vermeulen over de geschiedenis van de Meerpolder, zodat u zelf waarschijnlijk vaststelt dat dit naar meer smaakt.

Henk Windmeijer vertelt in dit boek het bijzondere verhaal over Christiaan August von Brockdorff, grootkamerheer van tsaar Peter III van Rusland. Deze kamerheer was eigenaar van een herenhuis en boerderij met grond in de Meerpolder. Hij had in 1779 deze Zoetermeerse grond gekocht.

De beginjaren van de spoorlijn in Zoetermeer (1870-1910) **19**

Gertjan Moers

Als we de stations van de Randstadrail meerekenen is Zoetermeer de gemeente met de meeste stations in Nederland. Dat is wel eens anders geweest. Vanaf 1870 heeft Zoetermeer het jaren met één station moeten doen en er zijn zelfs jaren geweest dat de treinen slechts langs zoefden.

Gertjan neemt u mee naar de beginjaren, toen het station "Zoetermeer-Zegwaard" nog een bron van werkverschaffing was en er momenten zijn geweest waarop er plannen zijn gemaakt en soms zelfs concessies zijn afgegeven voor rechtstreekse treinverbindingen met onder andere Delft, Rotterdam en Hoek van Holland.

De Zoetermeerse Meerpolder 400 jaar

De Meerpolder bestaat 400 jaar. Ooit was het een zoetwatermeer, gelegen in een reusachtig veenmoeras. Mensen woonden alleen op de strandwallen en langs de Oude Rijn. Rond het jaar 1000 vestigden zich mensen langs het meer, groeven sloten om het moeras te ontwateren en vervolgens te gebruiken als landbouwgrond. In later eeuwen werd het veen afgegraven en gedroogd tot turf. Daarmee verdween de grond en ontstonden grote waterplassen met strookjes land ertussen, een soort Reeuwijkse of Nieuwkoopse Plassen.

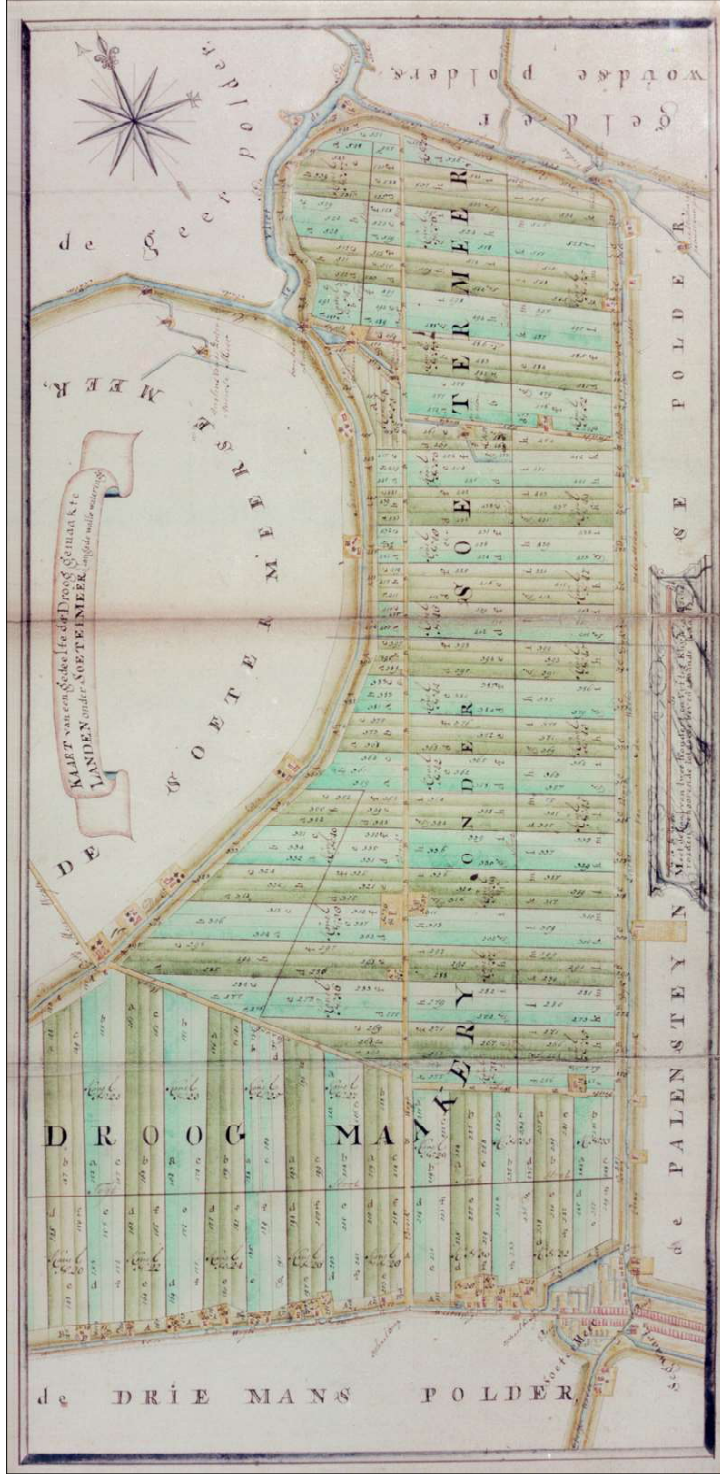
Het Zoetermeerse Meer lag daar dus tussenin. In 1613 vond de ambachtsheer van Zoetermeer Jacob Oem van Wijngaerden dat er meer aan te verdienen was als het drooggemalen zou worden. Met andere investeerders dook hij in het avontuur. Grond rond het meer werd opgekocht en daar kwam een ringdijk en een ringsloot. Al het grondwerk werd met de hand gedaan door honderden arbeiders. Vervolgens maalden vier molens het meer in 1616 droog.

Zo ontstond een soort badkuip want het omringende land met waterplassen lag vier meters hoger. Pas toen die plassen ook werden drooggemalen in de 17de – 19de eeuw kreeg de omgeving het beeld zoals we dat nu ook nog kennen: hoge wegen en dijken met daartussen diepe polders. De polder werd verdeeld in 30 kavels en de investeerders bouwden landhuizen en boerderijen. Het land verpachtten ze aan boeren.

Over de geschiedenis van deze Meerpolder is onlangs een boek verschenen. Het beschrijft in 192 pagina's de lange historie van eerste bewoners tot in de 17de eeuw, de ontginning van het land rondom het zoetwatermeer, de uiteindelijke droogmaking en vier eeuwen polderlandschap. Daarnaast bevat het boek ook verschillende verhalen over de Meer, zoals de oliewinning, dromen over de polder, een vertrouweling van de tsaar en interviews met bewoners.

Het boek is te verkrijgen via www.oudsoetermeer.nl/publicaties en in ons pand aan de Dorpsstraat 132 op maandagavond en woensdagmiddag. Door bijdragen van onder meer Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg en Rijnland is de prijs uitzonderlijk laag: slechts Euro 19,50, u als lid krijgt bijna 25% korting en betaalt Euro 15,- Een koopje voor zoveel pagina's gevat in een harde kافت met 150 illustraties.

Om vast een kleine inkijk te geven in het boek over de Meer volgt hieronder een heel speciaal verhaal over een vertrouweling van de Russische tsaar.

Abbeelding van de 'Kaart van een gedeelte der drooggemaakte landen onder Soetermeer' uit 1772 (Coll. Hoogheemraadschap van Rijnland ZND 70)

Een Kamerheer in de Meer: Christiaan August von Brockdorff

Henk Windmeijer

Het is dit jaar 400 jaar geleden dat het Zoetermeerse meer ingepolderd is en daarmee de Meerpolder een feit was. Daaraan besteedt men in 2016 op verschillende manieren aandacht. De genealogische werkgroep, waar ik lid van ben, levert hieraan een kleine bijdrage gericht op één van de eigenaren van de Meerpolder. Een bijzondere eigenaar: Christiaan August von Brockdorff, die in 1779 zijn intrede doet in Zoetermeer. Eerst even een terugblik in de tijd.

Na de inpoldering bouwden de eerste eigenaren rondom de ringdijk en ringvaart van de Meerpolder met haar 30 kavels land een aantal boerderijen en bij een enkele boerderij een herenhuis. Omdat de eigenaren bij de drooglegging van de Meerpolder risico's met hun investering liepen, werden zij voor vele jaren vrijgesteld van belastingen. De herenhuizen werden door de investeerders, die veelal in de steden rondom Zoetermeer woonden, als buitenhuis gebruikt. De boerderijen en kavels land werden door hen verhuurd. Dit leverde, naast de vrijstelling

aan belastingen, de nodige inkomsten op uit het zo belegde kapitaal. Naast boerderijen in Stompwijk, omdat de polder voor één derde deel onder deze gemeente viel, telde het Zoetermeerse gedeelte van de Meerpolder vóór 1800 acht boerderijen.

Familie Vinck

Zo waren de weledelgestrenge heer mr. Arend Vinck, raad in de vroedschap van 's-Gravenhage en oud-burgemeester van de stad Schiedam en zijn vrouw Agneta

Tsaar Peter III op een prent door
R. Vinkeles, 1762
(Rijksmuseum RP-P-OB-62.809)

Vinck eigenaar geworden van één van deze acht Zoetermeerse boerderijen met landerijen. Het eigendom kwam voort uit opeenvolgende erfenissen. Haar vader Cornelis Vinck de jonge en zijn vrouw Maria Stalpaert van der Wiele woonde in Den Haag aan het Westeinde en erfden van zijn ouders. Haar grootvader mr. Cornelis Vinck den ouden, die procureur was bij het Hof van Holland, erfde op zijn beurt het onroerend goed in 1683 van zijn stiefvader Bernardus Crayvanger, remonstrants predikant te Tiel, die beroepen werd naar Den Haag en de aankoop deed in 1664 van de rijke Justus de Nobelaer die gehuwd was met Theodora van der Graft. Zij was weer de erfgenaam van haar vader Johan van der Graft uit Leiden, een van de eerste eigenaren na de inpoldering in 1616.

Agneta Vinck en haar man zijn in 1779 voornemens tot verkoop van herenhuis en boerderij over te gaan en zij stellen Arend van Leeuwen, protonotaris te 's-Gravenhage, aan als last- en procuratiehouder. De betreffende akte hiervoor is op 31 maart 1779 bij notaris Adriaan Straatman te 's-Gravenhage gepasseerd. Vervolgens vindt op 17 en 27 mei 1779 de openbare veiling plaats van de onroerende goederen voor de heren schepenen van 's-Gravenhage in de Nieuwen Doelen aldaar. Niet alleen de verkoop van de Zoetermeerse bezittingen, maar ook die in Zoeterwoude en het huis aan de zuidzijde van het Westeinde in Den Haag, zijn nodig om de hypotheekschuld van 12.000 gulden en rente te voldoen aan hun schuldeiser, omdat zij nalatig in de aflossing waren gebleven. De registratie van de verkoop vindt plaats in Zoetermeer op 29 juni 1779 voor secretaris Frederik Kindt, die schout Jacobus Kerkhoven vervangt, en voor de schepenen van Zoetermeer Petrus de Meester en Abraham Huijbregts.

Tsarina Catharina de Grote op een prent door C. van Noorde ca. 1770-1790 (Rijksmuseum RP-P-1909-1103)

Herenhuizing

De koper is de eerder genoemde Christiaan August von Brockdorff, generaal-chef en grootkamerheer van wijlen zijne keizerlijke majesteit van geheel Rusland, ridder in de orde van Alexander Nevski en Sint Anna, wonende te Den Haag. Het onroerend goed in Zoetermeer bestaat uit een “herenhuizing met een tuin daaraan gelegen ter grootte van één morgen en 148 roeden, alsmede een huismanwoning, met bargaen schuren en boomgaard, met wei- hooi- en teelland ter grootte omtrent 10 morgen en 82 roeden” en met nog enkele wei-, hooi- en teellanden ter grootte van in totaal 20 morgen en 145 roeden. Hij betaalt voor het geheel 8100 gulden. Het herenhuis en boerderij zijn gelegen in de Meerpolder op de hoek van de huidige Middelweg en de Meerpolder(weg), vanuit Zoetermeer gezien aan de rechterzijde.

Maar wie is Christiaan August von Brockdorff? Het toeval wil dat deze vraag ook op internet speelt, omdat in 2014 in Rusland een twaalfdelige historische serie Ekatarina werd uitgezonden, waarin Christiaan August von Brockdorff ook te zien was. Een eigenaar van een herenhuis en boerderij in de Zoetermeerse Meerpolder op de Russische televisie, hoe is dat mogelijk? Christiaan August von Brockdorff was zoals eerder gezegd grootkamerheer van wijlen zijne majesteit van Rusland, waarmee tsaar Peter III werd aangeduid.

Paleis Oranienbaum te Lomonosov bij St. Petersburg, 2016
(foto Andrew Shiva, wikimedia commons)

Kamerheer

Christiaan August von Brockdorff is van jongs af aan de kamerheer van Peter III van Rusland geweest. Peter III heet eigenlijk Karl Peter Ulrich van Holstein-Gottorp en is op 21 februari 1728 geboren in Kiel. Hij is enig kind van hertog Karel Frederik van Holstein-Gottorp en Anna Petrovna, dochter van tsaar Peter I van Rusland. Zijn moeder overleed enkele maanden na zijn geboorte op 4 mei 1728 en zijn vader op 18 juni 1739. Op 11-jarige leeftijd, zonder ouders, wordt hij hertog van Holstein-Gottorp.

Vermoedelijk is de moeder van Christiaan August von Brockdorff betrokken bij de opvoeding van de jonge hertog en zodoende is Christiaan August mogelijk zijn kamerheer geworden. Von Brockdorff is op het moment dat Peter hertog wordt circa 28 jaar, uitgaande van de leeftijd bij zijn overlijden in 1780. Tussen beide ontstaat een nauwe band, die zich ook laat zien in de televisieserie.

In 1742 haalt de tante van Karl Peter Ulrich van Holstein-Gottorp, de keizerin en tsarina Elisabeth, haar neef naar Rusland, laat hem orthodox dopen en roept hem uit tot troonopvolger. Elisabeth is net als zijn moeder een dochter van tsaar Peter I van Rusland en is niet gehuwd. Zij omringt zich met pracht en praal in een vorstelijke stijl en bouwt of herbouwt een drietal bekende paleizen waaronder Peterhof aan de Finse Golf, Tsarsko Selo en het Winterpaleis (De Hermitage) in Sint-Petersburg. Als Peter Fjodorovitsj leeft hij verder als de troonopvolger aan het Russische hof.

Toen het vertrek van de jonge hertog in 1742 op handen was, meende zijn leermeester Brümmer dat het niet gewenst was dat zijn kamerheer mee naar Rusland kwam. Brümmer adviseerde dit aan de Russische ministers, omdat Von Brockdorff volgens zijn zeggen teveel invloed had op de jeugdige hertog. Bij aankomst in Rusland houdt men de meegereisde Christiaan August von Brockdorff aan bij de grens en stuurt hem terug. Deze orders kwamen van de gouverneur in Riga.

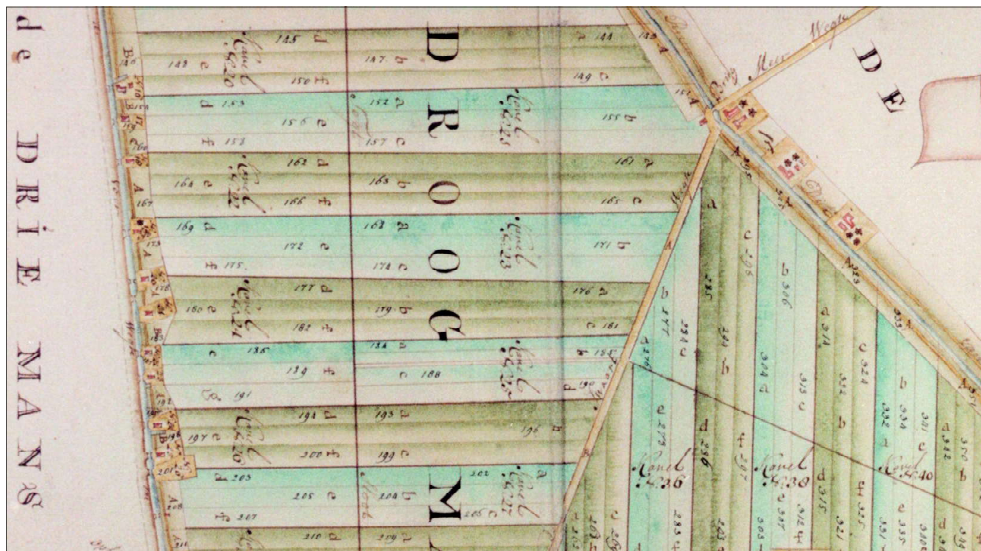
Tsaar Peter III en Catharina de Grote

Eenmaal in Rusland arrangeerde tsarina Elisabeth in 1744 een huwelijk voor Peter Fjodorovitsj. Echtgenote wordt Sophia Augusta Frederica von Anhalt-Zerbst een dochter uit een onbetekenend Duits vorstengeslacht. Bij haar orthodoxe doop krijgt zij de naam van Jekaterina, dat is Catharina. Het huwelijk is geen succes. Pas in 1754 wordt een zoon geboren, waarbij wordt getwijfeld of Peter Fjodorovitsj wel de vader is.

Von Brockdorff laat zich niet zomaar wegsturen en hij reist begin 1755 incognito, naar verluidt als glazenmaker, alsnog naar Rusland om zich aan het hof bij Peter te voegen, die hem warm onthaalt op zijn buitenverblijf Oranienbaum

aan de Finse Golf. Zijn positie als kamerheer wordt gecontinueerd en dat geeft hem toegang tot alle privévertrekken van de troonopvolger. Christiaan August von Brockdorff blijkt inderdaad veel invloed te hebben op Peter Fjodorovitsj. De relatie tussen diens vrouw Catharina en de kamerheer is echter verre van optimaal. In 1758 eist zij zelfs dat Peter zijn kamerheer ontslaat en hem verbant van het Russische hof in Sint-Petersburg. Hij blijft ondanks deze herhaaldelijke verzoeken en op 10 februari 1761 wordt hem zelfs één van de hoogste onderscheidingen van Rusland toegekend: ridder in de orde van Alexander Nevski. Uit de memoires van Catharina, die zij tussen 1741 en 1761 op schrift stelde, blijkt haar weerzin tegen Christiaan August. Hij noemde haar 'Adder' en zij gaf hem de bijnaam 'Baba Ptitsa' wat betekent: 'Pelikaan' en maakte hem tot mikpunt van boosaardige grappen. De memoires geven ook een beeld, weliswaar in de ogen van Catharina, hoe de lange Christiaan August er uit heeft gezien. Een pelikaan was hij volgens haar. Een van de meest lelijke vogels die zij kende met een lange nek en een dikke, platte kop en zo zag zij Von Brockdorff ook. Daarnaast had hij rood haar en droeg een roodkoperkleurige pruik. Zijn ogen waren klein, ingezonken en bijna zonder wimpers en wenkbrauwen. De mondhoeken hingen naar zijn kin, die hem altijd een zure, valse blik gaven. Catharina bleef dan ook volhouden dat hij een deugniet en een domkop was, maar ook een intrigant. Echter zo dom was Von Brockdorff ook weer niet, zeker niet als het zijn eigen belangen betrof. Hij kon slim optreden, vooral als het om bijeen bren-

Het herenhuis en de boerderij in de Meerpolder op de hoek van de "Meerwegh" (Middelweg) op een kaart uit 1772 (Coll. Hoogheemraadschap van Rijnland ZND 70)

gen van geldmiddelen ging. Hij toonde begrip voor de grillen van de hertog, die constant in geldnood verkeerde en verkocht desnoods voor hem Holsteiner titels en orden. Eerder was Von Brockdorff daarom al eens berispt voor malversaties om aan financiële middelen te komen voor het noodlijdende hertogdom Holstein. Als keizerin Elisabeth in december 1761 sterft, volgt Peter Fjodorovitsj haar in januari 1762 op als tsaar Peter III van Rusland. Hij sluit vervolgens vrede met koning Frederik de Grote van Pruisen en beëindigt de Zevenjarige Oorlog. De nieuwe tsaar omringt zich met een leger van Holsteiners, mede op idee van Von Brockdorff, waarmee hij het ongenoegen opwekt van de Russische officieren die in de Zevenjarige Oorlog vochten. Tussen Peter en Catharina ontstaan steeds meer spanningen, mede veroorzaakt door buitenechtelijke relaties. In juni 1762 komt het zover dat Peter III zijn vrouw in het openbaar beledigt tijdens een diner ter gelegenheid van het vredesverdrag met Pruisen door haar gebrek aan eerbied voor Holstein te verwijten, maakt haar uit voor domkop en wil haar onder arrest plaatsen, maar dat weet een oom van Peter te voorkomen. De zeer ambitieuze Catharina is het gedrag van haar man al jaren zat en vindt het tijd om tot actie over te gaan. Op 28 juni 1762 vindt een paleisrevolutie plaats en roept men Catharina uit tot keizerin van Rusland en haar zoon Paul tot troonopvolger. De volgende dag wordt haar man afgezet, gearresteerd en verbannen naar het landgoed Ropsia. In september 1762 wordt Catharina in Moskou in het Kremlin onder groot vertoon gekroond tot tsarina Catharina II van Rusland. Twee maanden daarvoor overlijdt Peter III onder niet opgehelderde omstandigheden op 17 juli 1762. Men zegt na een dronkenmansgevecht, waarbij hij wordt gewurgd door de broer van de minnaar van Catharina II van Rusland, alhoewel vanuit het hof bekend gemaakt wordt dat hij bezwiken is aan een koliek. Catharina II blijft op de Russische troon tot 1796.

Naar Holland

Na de arrestatie en het overlijden van Peter III is er voor Christiaan August von Brockdorff geen plaats meer aan het Russische hof. Zijn vertrek is dus onvermijdelijk. Niet alleen Von Brockdorff diende het veld te ruimen. Ook een oom van Catharina de veldmaarschalk George Ludwig van Holstein-Gottorp, die na zijn ontslag door Frederik de Grote van Pruisen naar Rusland was gekomen om in het Russische leger te dienen, moest vertrekken. In 1760 vocht hij nog in de slag om Torgau tegen Oostenrijk tijdens de Zevenjarige Oorlog om op 21 februari 1762 door Peter de III te worden benoemd tot veldmaarschalk in Rusland. Hij vertrok na de dood van Peter III naar Holstein en overleed daar op 7 september 1763 te Kiel. De vraag is nu hoe het vertrek van Christiaan August von Brockdorff uit Rusland is verlopen. Ook hij is naar zijn geboortestreek Sleswijk-Holstein teruggekeerd, net als de voornoemde oom. Omdat de Russische troonopvolger Paul zijn vader opvolgde als hertog van Holstein-Gottorp

is het niet aannemelijk dat hij daar gewent was. Immers enige jaren later rond 1775 zweert Catharina zelfs dat Von Brockdorff, die dan nog denkt aanspraken te kunnen maken in Rusland, zolang als zij leeft geen korreltje grond in Rusland zal bezitten.

Uit een obligatie blijkt wel dat Von Brockdorff een bekende was van de puissant rijke Seneca Inngersen, die na zijn terugkeer uit Indië, zowel een groot landgoed bezat in Sleeswijk-Holstein als de buitenplaats Rustenburg in Den Haag, waar nu het Vredespaleis is gebouwd en waar voorheen de koninginnen Anna Paulowna en Sophie resideerden. Regelmatig vertoefde Seneca Inngersen, baron van Geltingen zowel op zijn landgoed in Sleeswijk-Holstein als in Den Haag. Volgens reacties naar aanleiding van de Russische televisieserie op internet weet men ook niet waar Christiaan August von Brockdorff na zijn vertrek uit Rusland is gebleven. Welnu, uit een akte uit 1769 blijkt dat hij woonachtig was in Leidschendam. Daarnaast blijkt uit een rekest (tot de overheid gericht verzoekschrift) van 29 mei 1771 aan het Hof van Holland dat hij toen in Delft woonde. Het betreft een arrest op de persoon en goederen van John Collet, kapitein en gouverneur in dienst van de koning van Engeland wonende te 's-Gravenhage in verband met de nalatigheid in aflossing van vier wisselbrieven en een diamant-

De bevroren Nawa bij St Petersburg, in 1844 geschilderd door Th. Hildebrandt (Rijksmuseum SK-C-304)

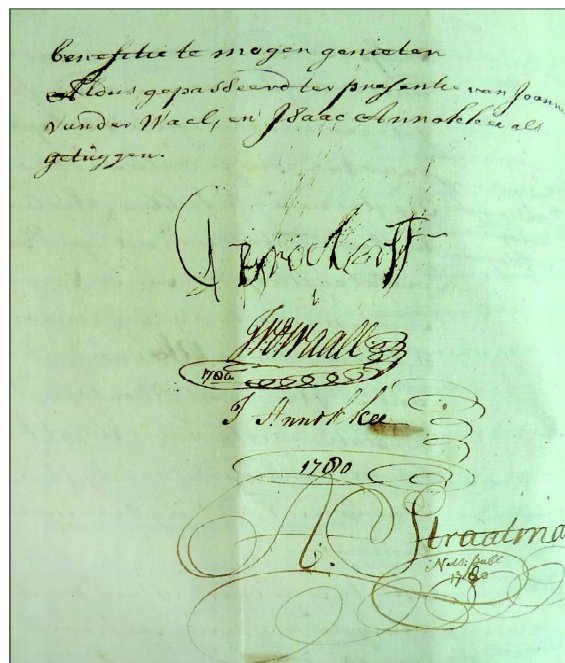

ten ring. In 1772 woonde Von Brockdorff in Den Haag, want dan koopt hij de boerderij Meer en Bosch (de huidige tavernen) aldaar van Willem Maurits Cats (die hij in 1779 weer verkoopt aan mr. Andries Ardesch, rekenmeester van Domeinen van de prins van Oranje Nassau). Wij weten nu uit de verkoopakte voor schout en schepenen van Zoetermeer, dat hij in juni 1779 nog steeds in Den Haag woonde.

Testament

Acht maanden na de aankoop in Zoetermeer gaat de gezondheid van Christiaan August von Brockdorff sterk achteruit. Hij stelt bij notaris Adrianus Straatman in Den Haag op 28 februari 1780 zijn testament op. Straatman was ook de notaris voor het eerder genoemde echtpaar Vinck. Ten tijde van het opstellen van het testament ligt hij ziek op bed. In zijn testament geeft hij aan dat zijn begrafenis niet mag geschieden naar zijn 'fatsoen' maar in alle stilheid. 'Alle' is doorgehaald. Vervolgens legateert hij aan zijn broer Joachim von Brockdorff een som van duizend rijksdaalders en een zelfde som aan zijn neven August von Brockdorff en Christiaan von Brockdorff. Aan

zijn secretaris Frederik Christiaan Habicht een som van 525 gulden en alle linnen en wollen kleding door de testateur gedragen (Frederik zal later afzien van dit legaat). Vervolgens benoemt hij in zijn testament tot enige en universele erfgenaam zijn enig kind, gedoopt als Christiaan Joseph van den Brock, waarbij hij wil dat zijn zoon na het overlijden zijn naam gaat aannemen en zijn wapen voert. Als voogden over zijn minderjarige zoon worden benoemd de heren Arend van Leeuwen protonotaris, Hans Joachim Andreas Pijnger, onderhoutvester van Holland en West-Friesland en Abraham Ligtfoot, bode van de Edele Groot Mogende Heren. Christiaan August von Brockdorff tekent met veel moeite zijn testament en vervolgens komt hij nog diezelfde dag te overlijden.

Een bibberende handtekening van Von Brockdorff onder zijn testament op 28 februari 1780 (Coll. Haags Gemeentearchief)

Dat overlijden blijkt mede uit de begraafregisters van 's-Gravenhage alwaar op 2 maart 1780 aangifte wordt gedaan door notaris Arend van Leeuwen. Hier wordt hij ingeschreven als Christiaan August von Brockdorff tot Lindau, maar ook als ongehuwd zijnde en overleden aan een borstziekte. Hij wordt 's morgens op 4 maart in de West Kapel van de Kloosterkerk te 's-Gravenhage begraven.

Op 14 maart 1780 wordt op verzoek van de voogden door notaris Adrianus Straatman een inventaris opgesteld van alle goederen die zich bevinden in het sterfhuis te 's-Gravenhage en de buitenplaats te Zoetermeer alsmede wat door de Stadsbank van Lening op vijftien bankbriefjes is gelost.

Naast juwelen, goud, zilver, porselein, spiegels, glaswerk, linnen, beddengoed, kleding, koper, tin, ijzer, blik, meubels, rijtuigen, paardentuig en tuingereedschappen bevinden zich in de boedel ook een groot aantal geweren en boeken (alle met name genoemd), maar in het bijzonder een groot aantal schilderijen en prenten, waar de voorliefde van Christiaan August von Brockdorff tot Lindau voor de keizerlijke familie uit blijkt. Aangetroffen zijn (met regeerperiode van de vorst):

een stuk verbeeldende de russische keizer Peeter de 3e (1761-1762) in een vergulde lijst
een dito
een dito, verbeeldende Peeter de 1e (1682-1725)
een dito, verbeeldende Catrina de 1e (1725-1727) zonder lijst
een dito, verbeeldende Peeter de 2e (1727-1730) zonder lijst
een dito, verbeeldende de russische keizerinne Anna (1730-1740) zonder lijst
een dito, de keizerinne Elisabeth (1741-1761) met vergulde lijst
een dito, verbeeldende de regeerende keizerinne Catrina de 2e (1762-1796) in dito lijst
een groote prent verbeeldende de keizerinne Elisabeth (1741-1761) met glas in vergulde lijst
een dito, de keizerinne Catharina (1762-1796) met glas in dito lijst
een dito zijnde de grootvorst
een dito Peeter de 1e (1682-1725) in een swarte lijst met een verguld biesje
een dito zijnde de veldmarschalk Soltikoff in dito lijst (Saltykov)
een dito de grootcanselier Woronzou, in dito lijst (Vorontsov)
een dito, zijn de grootmeester van de artillerij Schouvanon, in dito lijst (Shuvalov)
een dito, de graaf Esterbase, in dito lijst (Esterhazy- Weens ambassadeur)
elf prenten verbeeldenden de familie van het Deense hujs met glas, in swarte lijsten

Op 3 mei 1780 verklaren de voogden dat alles in de inventaris te goeder trouw is beschreven.

Dan blijft het ruim zes jaar stil rondom de afwikkeling van het testament van Von Brockdorff. Op 26 augustus 1786 komen de executeurs de heren Pijnger en Ligtvoet bij Hendrik van Leeuwen notaris aan de Lutherse Burgwal in Den Haag naar aanleiding van een acte van kwitantie ten behoeve van de eerder genoemde Seneca Inggersen, baron von Gelting . De vader van Hendrik van Leeuwen, de pronotaris Arend van Leeuwen en mede executeur is dan inmiddels overleden. Ook Seneca Inggersen komt in datzelfde jaar te overlijden en wordt naar zijn wens in de kerk van Voorburg bijgezet.

Verkoop van het kapitale huis en land

Bijna een jaar later wordt op 14 en 23 mei 1787 de ‘capitaale huijsmanswooninge’ in de Meerpolder in het openbaar te ’s-Gravenhage verkocht. Het herenhuis wordt niet meer genoemd in de akte. Op 13 juli verschijnen voor schout Jacob Kerkhoven en schepenen Gerrit van Dijk en Hendrik Keet de voogden Hans Joachim Andreas Pijnger en Abraham Ligtvoet. De schout en schepenen en comparanten hadden hiervoor autorisatie gekregen op 16 maart 1787 van het Hof van Holland. De kopers van de boerderij en de landerijen waren inwoners van Zoetermeer en Zegwaart: Andries van Dijk, Cornelis Ruijgrok, Willem Hoekman, Teunis van den Bos en Adrianus van Rijs. Zij betaalden voor de aankoop 8300 gulden.

De boerderij is tot mei 1789 verhuurd aan Gerrit van der Linden. De familie Van der Linden heeft jaren het landbouwbedrijf daar uitgevoerd. Zijn vader Pieter van der Linden huurde al van de vorige eigenaar de familie Vinck. Op 21 oktober 1786 verhuurt Pijnger de boerderij nog voor twee jaar voor 814 gulden per jaar. Van 17 juli 1762 tot 28 februari 1780 heeft Christiaan August von Brockdorff buiten Rusland vertoefd. In 1769 woont hij in Leidschendam, in 1771 in Delft en vervolgens van 1772 tot 1780 in ’s-Gravenhage. Wat uiteindelijk de werkelijke beweegredenen zijn geweest om zich in Holland te vestigen, kan ik niet achterhalen. Wel blijkt uit zijn testament dat de voogd en executeur Hans Joachim Andreas Pijnger, ook uit het hertogdom Holstein kwam. Uit de

Aankondiging van de veiling van het huis en de landerijen in de Leydse Courant, 14 mei 1787 (Coll. Erfgoed Leiden)

HENDRIK VAN LEEUWEN, Notaris in 's Hage, zal op Maandag den 14 Mey 1787, 's avonds ten 5 uren precys, in de Schutters- of Nieuwe-Doelen aldaar, publiek veilen en op Maandag den 21 dito daar aanvolgende, 's avonds ten 7 uren, tussaal verkoopen:
No. 1. Zekere HUIJSMANS-WOONINGE, mer de Bergen, Schuuren en verdere Geummerte daarop staande, met zyn Boomgaard, Pooting en Beplanting; met zaders verscheide Parryen zoo WEY-, HOOY- als TEEL-LANDEN, groot omtrent elf Morgen 230 Roeden, gelegen in de bedykte Soetermeerse Meer-Polder onder den Ambachte van Soetermeer.
No. 2. Nog een parry WEY- of HOOY-LAND, gelegen aan vier Campen nevens den anderen, te zamen groot omtrent negen Morgen en 534 Roeden, gelegen als vooren.
No. 3. Nog een parry dito LAND, gelegen als vooren, aan twee Campen, nevens den anderen, te zamen groot omtrent vyf Morgen en 108 Roeden.
No. 4. Nog een parry dito LAND, gelegen als vooren, mede groot omtrent vyf Morgen en 108 Roeden.
Welke voorz. Wooninge en Landeryen, te zamen in Huur gebruikt wordende by Gerrit van der Linden, jaarlyks omf 814. eens Geld: breeder by Bijetten omfcheeven, ofte nadere onderrigtinge begeerende, adreffeere zig ten Comptoire van voorn. Notaris H. VAN LEEUWEN op de Lutherse Burgwal in 's Hage voornoemt.

huwelijksakte op 5 januari 1787 te Amersfoort blijkt dat Pijnger geboren is in Kiel. Hij treedt dan in het huwelijk met de weduwe Amelia Polixena Bonn die dan in Amersfoort woont. Hans Joachim Andreas Pijnger is sinds 1785 ook schout en secretaris van Sassenheim en overlijdt na een korte ziekte van drie dagen op 4 oktober 1794.

Kort na het overlijden van Pijnger gaat in 1795 de slopershamer in de huismanswoning met bargaen en schuren van de kamerheer in de Meerpolder onder Zoetermeer. Niets meer herinnert in Zoetermeer aan Christiaan August von Brockdorff, die in alle stilte wenste te worden begraven. Van zijn erfgenaam en zoon Christiaan Joseph van den Brock is ook niets meer vernomen. Wie deze minderjarige zoon was, blijft vooralsnog in nevelen gehuld.

Bronnen

Nationaal Archief

Hof van Holland, rekestten om mandement, 3.03.01.01. inv.nr. 3145, fol. 20, 29-05-1771

Haags Gemeentearchief:

Notarieel Archief Inv.nr. 4265 07-09-1769; 4511 26-04-1771; 4512 23-01-1772; 4556 11-12-1778; 3236 31-03-1779; 3236 31-06-1779; 3237 28-02-1780; 3237 14-03-1780; 3237 04-04-1780; 5053 26-08-1786; 5053 21-10-1786

Begraafregister gaarder (1772-1805) OITB fol. 61

Begraafregister Kloosterkerk fol. 387 (kosten begraven)

Collaterale successierecht 320 . 124 fol. 150 1780

Het Utrechts Archief:

Dtb_Archief_Eemland_13, 45e 59 23-12-1786 otr.

Gemeentearchief Zoetermeer:

Archief Plaatselijk Bestuur Zoetermeer, Rechterlijk archief

Inv.nr. RA 52 fol. 213 e.v. 26-03-1664; RA 59 29-06-1779, 13-07-1787; RA 93 fol. 54 01-06-1779

Archief Plaatselijk bestuur Zoetermeer

Inv.nr. 470/33 collateraal successierecht (1771-1805)

Websites:

<https://www.youtube.com/watch?v=6Adi7uGytj8>

<http://alley-skywalker.livejournal.com/200575.html>

<http://alleyskywalker.tumblr.com/post/131599957509/brockdorffpeter-shippers-manifesto>

https://www.hermitage.nl/nl/tentoonstellingen/catharina_de_grote/achtergrondverhaal.htm

http://wiki.toenleidschendam-voorborg.nl/wiki/Seneca_Inggersen,_Baron_von_Gelting

<http://delpher.nl> en erfgoedleiden.nl : Leydse Courant, aankondiging openbare verkoop 14-05-1787 ; Oprechte Haerlemsche Courant 07-10-1794, overlijdensadvertentie

Literatuur:

- Bartlett, Roger and Janet M. Hartley. *Russia in the Age of the Enlightenment*. New York 1990
- Johan Hartvig Bernstorff (1732-1772), Bd Udvalgte breve fra og til
- Cruse, Marc and Hilde Hoogenboom. *The Memoirs of Catherine the Great*. New York 2005
- Dixon, Simon. *Catharina de Grote*. Antwerpen-Houten, Het Spectrum BV 2009
- Hopf, Karl. *Historisch-Genalogischer Atlas seit Christi Geburt bis auf unsere Zeit*. Gotha 1858
- Kaus, Gina. Feuilleton Catharina de Grote, *Leeuwarder Courant*, 1967
- KNGGW. Familie Staelpaert van der Wiele. In: *De Nederlandse Leeuw*, 23 (1905)
- Koopstra, F. *De Vogelwijk – van wildernis en polder tot woonwijk*. Jaarboekje Die Haghe, 1968
- Massie, Robert K. *Catherine the Great, portrait of a Woman*. Head of Zeus, 2012
- Palmer, Elena. *Peter III Der Prinz von Holstein*. Erfurt 2005
- Waaij, P. van. Droogmaking Zoetermeerse meer I t/m V. In: 't Seghen Waert 9 (1990) en 10 (1991)

De Meerpolder bij de driesprong Middelweg-Zwaardslotseweg; links op de hoek stond het landhuis van Von Brockdorff (foto Henk Windmeijer)

Miereakker 20
Reeuwijk
0182-300797
Dorpsstraat 103
Zoetermeer
079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,
verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen
diverse specialiteiten

Overtuig uw relaties met professioneel beeld: zakelijk portret, werkproces, natuur, producten en vastgoed. Eigen luchtfotografie-vergunning.

energie in beeld
ardito

Meer weten? Kijk op www.ardito.nl
Ardito Fotografie - 079-3436003
info@ardito.nl

Van Veen
Schoenen

Dorpsstraat 83 - 2712 AE Zoetermeer - Telefoon (079) 316 31 65
www.vanveenschoenen.nl - vanveenschoenen@gmail.com

*Bij **FOTO LINTHOUT** gaan uw herinneringen niet verloren!*

- * voor het opnieuw afdrukken en retoucheren van foto's
- * super 8 films en videobanden overzetten naar DVD
- * dia's en negatieven afdrukken of digitaliseren

FOTO LINTHOUT
al 63 jaar dé vakfotograaf!

Dorpsstraat 68   www.fotolinhout.nl
 Zoetermeer   info@fotolinhout.nl
 (079) 316 3084

HENNEKEN BV **Professionele verhuizers van huis uit.**

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuishwinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl

 **ERKENDE
VERHUIZERS**

De beginjaren van de spoorlijn in Zoetermeer (1870-1910)

Gertjan Moers

We gaan terug naar het tijdperk dat stoomtreinen zwarte wolken in het landschap tekenden en een trein met zijn gepuf, gesis en gestamp al van verre te horen was. Terug naar de tijd dat de coupés nog werden verlicht met kaarslampen die halverwege de avondrit plotseling konden doven. Terug naar de tijd dat spoorrails nog wél krompen in de winter en uitzetten in de zomer waardoor een trein nog werkelijk klonk als “kedeng, kedeng”. Kortom, we gaan terug naar 1870 toen de spoorlijn langs Zoetermeer werd geopend.

Concurrentie op het spoor

Er waren in de 19e eeuw serieuze plannen om Scheveningen te laten uitgroeien tot een havenstad, net als Amsterdam en Rotterdam. Voor de ontwikkeling van zo'n havenstad was het belangrijk dat er een spoorverbinding zou komen met het achterland en met Duitsland, net als bij Amsterdam en Rotterdam. De al bestaande spoorlijnen in Nederland werden geëxploiteerd door particuliere spoorondernemingen. Een staatsonderneming bestond in die beginjaren nog niet. Een nationaal spoorwegbedrijf ontstond pas in 1938, namelijk de “Nederlandse Spoorwegen”. Voor de aanleg van de spoorlijn vanaf Scheveningen was concurrentie ontstaan tussen twee ondernemingen.

C.L.J. Bos (1840-1917) zette zich zowel als gemeentesecretaris in 1868 als burgemeester in 1914 in voor de ontwikkeling van spoorwegen in en rond Zoetermeer en Zegwaard

De Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij (HSM) wilde een lijn exploiteren van Scheveningen naar Leiden en vervolgens naar Utrecht. De HSM was in 1837 de eerste spoorwegmaatschappij in Nederland. Zij hadden de lijn Amsterdam-Haarlem in 1839 geopend. Deze lijn werd later uitgebreid naar Rotterdam, met onder meer een station in Den Haag (nu station Hollands Spoor).

De concurrent van de HSM was de Nederlandsche Rhijnspoorweg-maatschappij (NRS). De NRS wilde een spoorlijn aanleggen van Scheveningen, langs Zoetermeer en Zegwaard naar Gouda. Bij Gouda zou de lijn aansluiten op de al bestaande spoorverbinding vanuit Rotterdam. De NRS verzorgde al het vervoer van Amsterdam en Rotterdam (via Utrecht en Arnhem) naar Duitsland.

De regering koos in 1860 voor de lijn van de HSM, dus via Leiden naar Utrecht. Alleen moest de Tweede Kamer nog stemmen over de onteigeningswet. Intussen begon de HSM in 1862 al met de aanleg zonder dat de onteigening bij wet was geregeld. Een meerderheid van de Tweede Kamer had echter een voorkeur voor de lijn Scheveningen-Den Haag-Gouda. Het argument van de Kamer was dat er dan concurrentie zou ontstaan op het traject Amsterdam-Rotterdam/Den Haag, tussen de nieuwe lijn van de NRS (via Breukelen en Gouda) en de bestaande lijn van de HSM (via Haarlem en Leiden). De onteigeningswet werd afgekeurd en de concessie (toestemming onder voorwaarden) ging op 27 mei 1867 naar de NRS.

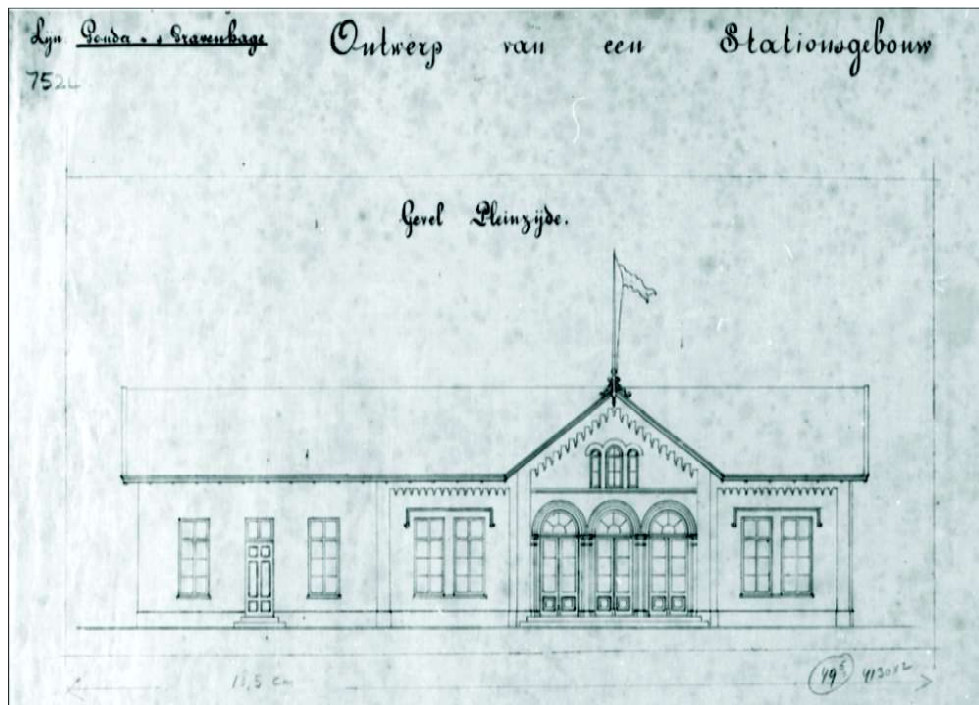
Vooralsnog zou de spoorlijn eindigen in Den Haag bij een nieuw te bouwen station, Den Haag NRS (later Den Haag Staatsspoor en nu Den Haag Centraal Station). Het doortrekken van de spoorlijn naar Scheveningen is nooit gerealiseerd. Er kwam in 1879 wel een railverbinding van station Den Haag NRS naar Scheveningen, namelijk in de vorm van een stoomtram. Dit was de eerste stoomtram van Nederland. Net zoals de spoorlijn naar Scheveningen niet gerealiseerd werd, is ook de uitbreiding van de Scheveningse haven er nooit gekomen. In 1890 is de NRS overgenomen door een ander particulier bedrijf, namelijk Staatsspoorwegen (SS). De SS exploiteerde de spoorlijnen die door de Nederlandse staat waren aangelegd.

Een spoorlijn langs Zoetermeer en Zegwaard

De spoorlijn zou voor een deel over het grondgebied van Zoetermeer en Zegwaard lopen. Het traject werd deels aangelegd op een nieuw aan te leggen talud en een deel van het traject werd aangelegd op de 13e eeuwse dijk van de Landscheiding. Op de enkelsporige lijn Den Haag-Gouda zou één station verrijzen, namelijk “Soetermeer-Zegwaard”. Ook zouden er twee haltes gebouwd worden, namelijk Voorburg en Zevenhuizen-Moerkapelle. Meer haltes of stations zou de lijn in 1870 niet krijgen ondanks de pogingen in 1868 van de Bleiswijkse burgemeester Stoop met hulp van de toenmalige Zoetermeerse gemeentesecretaris C.L.J. (Kees) Bos (1840-1917) om een halte bij Bleiswijk te realiseren. Het

verschil tussen een station en een halte was dat een station bediende seinen en wissels had. Op een enkelspoor, zoals aanvankelijk op de lijn Den Haag-Gouda, kon een trein bij een station van spoor wisselen. Een halte was niet meer dan een stopplaats van een trein, waarbij de trein op dezelfde baan weer verder reed. Vanaf de Molenweg (Stationsstraat) bij het station Soetermeer-Zegwaard tot voorbij de Rokkeveenseweg was de spoorlijn over een gedeelte dubbelsporig. Treinen konden elkaar daar in 1870 passeren. Op het Zoetermeers-Zegwaartse deel van het traject Den Haag-Gouda kwamen ook vier dubbele “wachterswoningen”. Dit waren woningen voor het spoorwegpersoneel, zoals de overwachters die handmatig de spoorbomen bedienden. Twee van deze wachterswoningen kwamen bij Zegwaard en twee bij Zoetermeer, namelijk bij de spoorwegovergangen aan de Molenweg en aan de Rokkeveenseweg en bij de overgangen aan de Roeveveenseweg en aan de Landscheiding. De aanbesteding voor de bouw van alle gebouwen langs de spoorlijn begon in 1868. In 1870 was alles gereed zodat de spoorlijn op 1 mei 1870 geopend kon worden.

Bouwtekening uit 1868 van de voorzijde van het station Soetermeer-Zegwaard met links de woning van de stationschef. (Coll. Utrechts archief 7524)

Station Soetermeer-Zegwaard

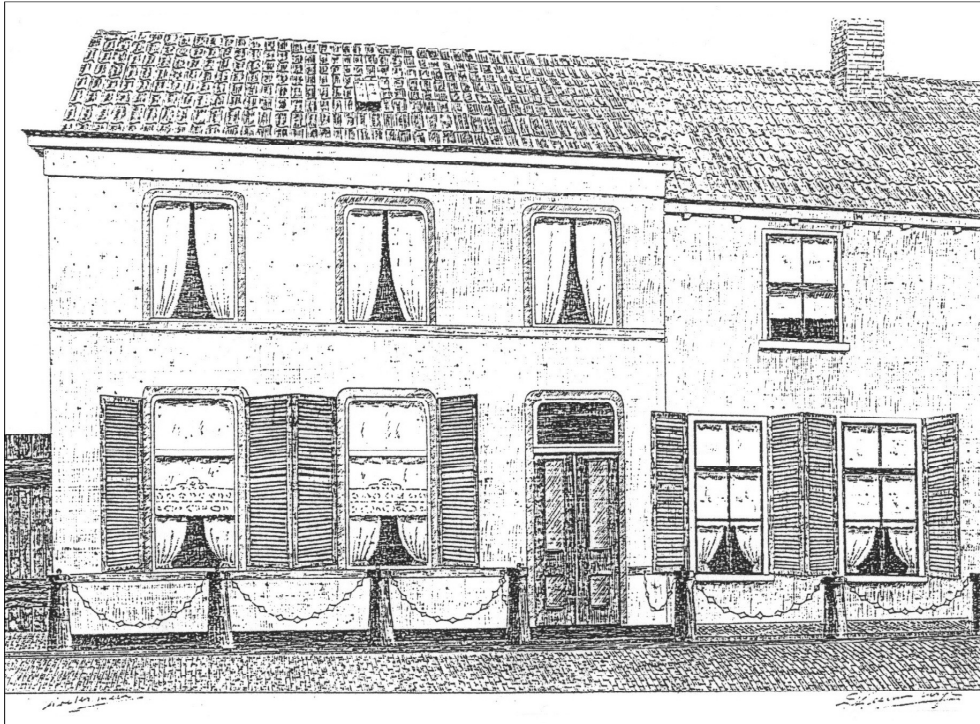
Op 1 mei 1870 werd het station Soetermeer-Zegwaard geopend. Op die dag heerste er in de dorpen een ongewone drukte. Ondanks het gure weer was een massa nieuwsgierigen naar het station getogen om naar de aankomst en het vertrek van de treinen te kijken. Veel dorpsgenoten maakten van de gelegenheid gebruik om een uitstapje te maken naar Gouda om daar de feesten ter ere van de opening van de spoorlijn bij te wonen. De hoop leefde in de dorpen dat in de zomermaanden veel “stedelingen en vreemdelingen”, die wij nu “toeristen” zouden noemen, de plaatsen zouden bezoeken vanwege hun aangename ligging.

Het door A.W. van Erkel ontworpen stationsgebouw kwam men binnen door een van de drie deuren in de bogen om vervolgens in de vestibule van het stationsgebouw terecht te komen. Rechts was de wachtkamer van de 1e en 2e klasse met een damessalon, een wachtruimte voor vrouwen. In het midden van de vestibule was het kaartjesbureau. Links was de grote wachtkamer 3e klasse. De spoorwegen hadden destijds nog drie klassen. En helemaal links in het gebouw was de woning van de stationschef en de mindere ambtenaren. In 1897 werd de damessalon verbouwd tot een goederenbergplaats.

Het station bij Zegwaard en Zoetermeer kreeg als officiële naam mee: “Soetermeer-Zegwaard”. Zoetermeer dus met een “S” en Zegwaard met een “d”. Heel erg ongebruikelijk was die schrijfwijze niet. In de 19e eeuw werd Zoetermeer vaker met een “S” geschreven, weliswaar onofficieel. En Zegwaard en Zegwaard werden vaak door elkaar gebruikt. Pas in 1923 werd de naam van het station officieel gewijzigd in “Zoetermeer-Zegwaard”.

Op het station Soetermeer-Zegwaard kwam in 1870 over het algemeen zes á zeven keer per dag een trein aan, namelijk drie treinen ’s ochtends, twee ’s middags en twee ’s avonds. De aankomst- en vertrektijden wisselden aanvankelijk, dus werden ze in de beginjaren in kranten gepubliceerd. Tussen Gouda en Den Haag reden er meer treinen dan de zes of zeven die Zoetermeer aandeden. Kennelijk was er in 1870 al sprake van een principe van snel- en stop-treinen, al werden deze nog niet als zodanig genoemd. Aanvankelijk lag er dus maar één spoor op het traject, behalve ter hoogte van het station Soetermeer-Zegwaard. Daar lag een dubbel spoor. Maar al vrij snel, in 1871, is op het hele traject een dubbel spoor gemaakt.

Ondanks dat het aantal treinen op het traject beperkt was zou er volgens diverse kranten op 2 juli 1879 een dodelijk ongeluk zijn gebeurd. Het vierjarige kind van een wisselwachter liep om 5 uur naar buiten en werd door de trein uit Gouda aangereden. Of zoals “Het Nieuws van den Dag” het wat onbehouwen bracht: “Een kind van den wisselwachter te Zoetermeer is gisterenmiddag uit zijn bedje op de rails gekropen, door een trein overreden en vermorseld”.

In het huidige Dorpsstraat 152 (linker pand) was van 1870 tot in ieder geval 1880 het "stationskoffijhuis" gevestigd (Tekening van D. Leeuwenburgh)

Profijt van de spoorlijn

Het belang van de spoorlijn Den Haag-Gouda en het station voor de gemeenten Zoetermeer en Zegwaart was enorm groot. Dat blijkt wel. In maart 1870, nog vóór de opening van de lijn en het station, werd door een onderneming uit Leiden aangekondigd dat vanaf 1 mei 1870 werd gestart met een diligencedienst vanuit die stad naar het station Soetermeer-Zegwaard. Deze dienst was mogelijk doordat een paar jaar eerder de kwaliteit van de wegen rondom de dorpen enorm was verbeterd. In 1864 hadden de Provinciale Staten van Zuid-Holland een fonds van f 5.700,- ter beschikking gesteld tot verbetering van de polderwegen onder Zegwaart, Zoetermeer en Stompwijk. Dit was een hele vooruitgang voor het vervoer over de weg tussen Leiden en Rotterdam. Het traject bestond sindsdien uit grindwegen waarop geen tol werd geheven. Al duurde het nog wel even voordat de besluitvorming in 1864 werd omgezet in daden. In mei 1867 vond pas de aanbesteding plaats voor het verbeteren en het begrinden van de Middeweg en de Meerlaan onder Zoetermeer en Stompwijk en de

“Bleiswijksche-, Molen- en Voorhoeksche wegen onder Zegwaard.” Over de nieuwe grindweg langs Zoeterwoude, Stompwijk, Zoetermeer en Zegwaard was de diligence binnen het uur bij station Soetermeer-Zegwaard. Ter vergelijking, de moderne R-Net-bus van Arriva rijdt anno 2016 binnen een half uur over de geasfalteerde weg van Leiden Centraal Station naar Zoetermeer Centrum West. Dus een krap uurtje over een grindweg van Leiden naar Zegwaard is niet eens zo’n slechte prestatie van een door paarden getrokken rijtuig.

De spoorlijn betekende dus vooruitgang voor de dorpen Zoetermeer en Zegwaard. En niet alleen door het vervoer van reizigers. De spoorlijn betekende een groter afzetgebied voor ondernemers. Boomkweker W.D. van der Burg, Katwijkerlaan 82 in Pijnacker (net over de grens met Zegwaard), adverteerde in 1909 dat hij “nabij station Soetermeer” zat. Nabij is een betrekkelijk begrip. In het geval van Van der Burg was “nabij” toch zo’n 1,5 kilometer. Met ingang van 1 maart 1879 werd ook het brievenvervoer van en naar Zoetermeer en Zegwaard aanzienlijk verbeterd. De bodedienst op Delft werd opgeheven en het vervoer zou uitsluitend per spoor gebeuren.

Station Soetermeer-Zegwaard vóór de brand van 1905. Tweede van links overwegwachter Helmert Veldhuizen en vierde van rechts stationschef Willem van der Wolk

De spoorlijn leverde niet alleen indirect profijt op, maar er waren ook directe opbrengsten. Langs het baanvak tussen Nootdorp en station Soetermeer-Zegwaard en in de buurt van het station stonden fruitbomen. In 1893 vond in de wachtruimte 3e klasse van het station Soetermeer-Zegwaard onder notaris Van der Broek een openbare verkoping plaats. Namelijk van appels en peren van de “ruim 800 vruchtbomen langs de spoorbaan Gouda-Den Haag”. In die jaren '90 waren er meerdere openbare verkopeningen in het stationsgebouw. Zo werden ook verkocht: “8.000 bos (wilgen) teenen langs de spoorbaan” en een perceel 3-jarig hoefhout (hout voor het maken van vaten). De percelen met fruitbomen moeten overigens niet verward worden met de bekende volkstuinten die lange tijd langs de spoorlijn te vinden waren. Deze ontstonden pas in de 20e eeuw.

Stationskoffiehuis

Omdat er meer “stedelingen en vreemdelingen” verwacht werden, werd aan de Dorpsstraat (op huidig nummer 152), tegenover de Pilatusdam, in mei 1870 een “kolossaal stationskoffiehuis” en logement geopend door de heer Van der Wal. Het gebouw was volgens een krantenbericht een versiering voor het dorp Zegwaard, van binnen smaakvol en overeenkomstig de vereisten van die tijd ingericht. Ook de achter het pand gelegen tuin zou fraai worden aangelegd. Om de reizigers van en naar het op 10 tot 15 minuten van het dorp gelegen station te vervoeren had Van der Wal het plan om een “barouchet” te laten rijden. Dit is een vierpersoons overhuifd, door paarden getrokken, rijtuig. Het stationskoffiehuis werd later verhuurd aan Antonio Aguilar uit Den Haag. In 1878 verhuurde de nieuwe eigenaar van het pand, gemeenteontvanger David Leeuwenburgh, het koffiehuis aan Anne Elise Schaffer. Tot wanneer in het pand een koffiehuis was gevestigd is niet bekend.

Willem van der Wolk (1848-1911) was van 1880 tot 1911 stationschef van station Soetermeer-Zegwaard

Het koffiehuis werd in ieder geval in 1880 nog genoemd. De locatie van het stationskoffiehuis lijkt wat vreemd, iets meer dan een kilometer van het station. Maar in 1870 was de bebouwing aan de Molenweg nog niet overweldigend. Alleen de korenmolen met de molenaarswoning, boerderij “Koe en Paard” (nu Gerard Doustraat) en huize “Nabij” stonden tussen de Pilatusdam en het nieuwe station. De rest van de straat was nog onbebouwd in 1870.

In 1883 is er sprake van een eetgelegenheid in het stationsgebouw zelf. In dat jaar wordt Cornelis Hekker Azn (1843-1893) genoemd als restauratiehouder aan het station. Deze Hekker kwam in 1893 op een ongelukkige manier om het leven. Terwijl de buffethouder van het station water met een emmer uit de vaart schepte, viel hij er in met als naar gevolg dat hij overleed. Het lijkt erop dat dit ook het einde betekende van de stationsrestauratie. Reizigers waren weer aangewezen op de etablissementen in de Dorpsstraat. Om de afstand van het station naar het dorp te overbruggen begon uitbater Marinus Poot (1864-1925) van café “De Gouden Leeuw” in de winter van 1895 met een omnibusdienst van het station naar het dorp voor 10 cent per persoon per rit. Een omnibus werd ook wel een paardenbus genoemd, een bus getrokken door paarden. Vanaf 1907 kreeg Zegwaart een écht nieuw stationskoffiehuis dat deze keer dichterbij het station lag. Boterhandelaar Willem Sterrenberg (1858-1940) liet een pand aan de Molenweg bouwen (nu Eerste Stationsstraat 170).

De ruïne van het in 1905 afgebrande station zou er nog bijna een jaar zo bij liggen

Stationschef en ander personeel

Kenmerkend voor het spoorwegpersoneel dat werkzaam was in Zoetermeer en Zegwaard was dat zij vrijwel allemaal afkomstig waren uit andere plaatsen en dat zij vaak maar kort in Zoetermeer en Zegwaard verbleven. Maar niet iedereen kwam van buiten Zoetermeer en Zegwaard. Zo waren plaatsgenoten Pieter van Ruitenburg (geb. 1873) en Jan Veer (geb. 1889) in 1909 werkzaam voor de Staatsspoorwegen.

De belangrijkste spoorwegambtenaar was de stationschef. De stationschef was verantwoordelijk voor bijna al het werk op een station. Dat waren de personele en financiële aangelegenheden, de veilige aankomst en vertrek van treinen, de kaartverkoop, de bagageverzending, controle van het baanvak, het bedienen van de seinen en wissels, de telegrafie en de bevoorrading van de magazijnen. De stationschef woonde op zijn werkplek, namelijk bij het station. Zo kon hij 24 uur per dag toezicht houden als het nodig was. De meeste stationschefs verbleven maar kort op Soetermeer-Zegwaard. Een uitzondering was de uit Utrecht afkomstige Willem van der Wolk (1848-1911). Hij werd in 1880 vanuit Maarssen overgeplaatst naar Soetermeer-Zegwaard. Hij zou het ambt van stationschef lang uitoefenen. Een jaar voordat hij met pensioen zou gaan overleed Van der Wolk onverwacht in 1911.

De berichten van en naar het station werden via telegrafie doorgegeven. Vanaf 1871 was op het station dan ook een telegraafkantoor aanwezig. Totdat het telegraafkantoor aan de Dorpsstraat werd geopend, op 15 augustus 1898, was het telegraafkantoor op het station het enige in Zoetermeer en Zegwaard. Daarom was het kantoor van 1871 tot 1898 ook toegankelijk voor publiek. Dit kantoor was de werkplek van de telegrafist en de klerk telegrafist, zijn hulp. Net als bij de stationschef zat er veel verloop in het personeel en waren zij vaak slechts kort telegrafist op Soetermeer-Zegwaard. Vaak woonden zij zelfs in het huis van de stationschef.

Jan Veer (geb. 1889) was ploegbaas bij de Staatsspoorwegen in 1909

Ook hier is een uitzondering op de regel. Marinus van de Griendt (geb. 1871) uit Vlijmen was van 1895 tot 1915 telegrafist op Soetermeer-Zegwaard. Hij woonde gedurende die jaren overigens niet in het huis van de stationschef maar ergens in de Dorpsstraat. Hij heeft met zijn vrouw in verschillende huizen in de Dorpsstraat gewoond en waarschijnlijk ook in het huis dat thans nummer 132 heeft.

In de wachterswoningen uit 1868 woonden de spoorwegwachters en de spoorwegarbeiders. Er stonden in Zoetermeer en Zegwaard vier dubbele wachterswoningen. De woningen aan de Molenweg (Stationsstraat) en de Rokkeveenseweg hebben er tot in de jaren 1980 gestaan. De dubbele woning bij de Landscheiding is begin jaren 1930 gesloopt. Deze woning lag daar waar de landscheiding afboog richting Pijnacker en Berkel, ongeveer ter hoogte van waar nu de Houtsingel is. Alleen de wachterswoning bij de Roeleveenseweg staat er nog. De spoorbomen werden handmatig bediend door de overwegwachters. Dit ging in 1891 bijna mis aan de Rokkeveenseweg. Doordat de bomen niet tijdig waren gesloten was een Bleiswijkse landbouwer met zijn vrouw in hun rijtuig bijna overreden door een aansto(r)mende trein. Ook bij de spoorwegwachters was er, het wordt wat eentonig, letterlijk veel wisseling van de wacht. Desondanks zijn er wachters die lang hun werk in Zoetermeer of Zegwaard hebben verricht. Stompwijker Theodorus van der Meer (1845-1917) was van 1873 tot 1902 wachter bij de overgang van de Molenweg. Johannes Storre (geb. 1878) uit Bleiswijk was van 1907 tot 1922 wachter bij de overgang aan de Rokkeveenseweg. Hendrik Broos (geb. 1844) uit Zevenhuizen heeft van 1881 tot 1905 gewoond in een wachterswoning aan de Landscheiding. En Louis van Viegen (geb. 1855) uit Amerongen woonde van 1886 tot 1920 in één van de woningen aan de Roeleveenseweg.

Het was niet altijd pais en vree tussen de spoorwegcollega's. In 1879 woonden spoorwegwachter Theodorus van der Meer en de uit Streefkerk afkomstige spoorwegarbeider en wegwerker van de Rhijnspoorweg Cornelis den Boon (1843-1918) naast elkaar in de wachtershuizen aan de Molenweg. In februari 1880 stond Den Boon terecht voor de rechtbank. Wat was er gebeurd? Zijn buurman, Van der Meer dus, had bij vergissing een kool uit de tuin van Den Boon genomen. Nadat Van der Meer van de stationschef zijn verontschuldigen moest aanbieden werd Den Boon dusdanig driftig dat hij Van der Meer had gegrepen. Bij de worsteling die ontstond lukte het Den Boon om de duim van Van der Meer in zijn mond te krijgen en zó hard te bijten dat de duim na weken van "onuitstaanbare pijn" geamputeerd moest worden. De beklagde ontkende boze opzet, had hij hem gebeten dan was dat "in drift door hem geschied". Voor de rechtbank eiste het Openbaar Ministerie drie maanden celstraf.

In 1906 werden er bij het station twee seinwachtershuizen gebouwd. Voortaan konden van hieruit de spoorbomen, de seinen en de wissels worden bediend. Bovendien kon vanuit het seinhuis aan het volgende seinhuis worden doorgegeven dat de trein in aantocht was. Het personeel dat werkte in de seinhuizen werd, niet heel erg verrassend, seinhuiswachter genoemd. Ondanks het vele verloop onder het personeel zijn toch enkele wachters en arbeiders niet meer weggegaan uit Zoetermeer en Zegwaard. Zij en hun nazaten werden opgenomen in de plaatselijke gemeenschap, zoals Dirk Hogeveen (1854-1926) uit Moerkapelle, Helmert Veldhuizen (1870-1938) uit Kralingen, Aart Kuif (1881-1952) uit Alphen en Erris Hendricus Oskam (geb. 1876) uit Wijk bij Duurstede.

Tot slot moest het baanvak bij Zoetermeer en Zegwaard onderhouden worden. In 1909 bijvoorbeeld, gebeurde dit onder leiding van ploegbaas Staatspoorwegen Jan Veer (geb. 1889) door spoorwegarbeiders/wegwerkers Bartus Duiverman (geb. 1860), Dirk Hogeveen, Arend Jan Termeulen (geb. 1862), Pieter van Ruitenburg en Henricus Johannes Janssen (geb. 1883). Al met al waren er in 1909 maar liefst bijna 20 werknemers, die zorgden voor het station Soetermeer-Zegwaard, de spoorwegovergangen bij de Molenweg, de Rokkeveenseweg, de Roeleveenseweg en de Landscheiding en het bijbehorende baanvak.

Het in 1906 gebouwde seinwachtershuis bij het nieuwe eilandstation. Vanuit hier werden de spoorbomen en de wissels bediend.

Niet alleen de stoomtreinen uit de jaren 1870-1910 zijn uit beeld verdwenen, ook de genoemde beroepen komen we niet meer tegen. Overwegwachters en telegrafisten zijn al heel lang niet meer nodig. De stationschef heet tegenwoordig “Station Manager” bij de NS. De weinige seinhuizen die nog bestaan, doen dienst als industrieel erfgoed. En de seinhuiswachters doen hun werk niet meer decentraal vanuit de seinhuizen maar centraal als “Treinverkeersleider” bij Pro-rail. En de spoorwegaarbeider/wegwerker noemt zich heden ten dage “Uitvoerder 1” bij Strukton.

Lokaalspoorwegen en stoomtrams

In de 19e eeuw waren spoorwegen ‘hip’. Het was een goed en snel alternatief voor de vaak slecht onderhouden wegen. Dit resulteerde in de 19e eeuw in veel spoorwegconcessies. Zoetermeer en Zegwaard werden in deze concessies geregeld genoemd. Al in 1870 zijn er plannen om de spoorlijn bij station Soetermeer-Zegwaard te verbinden met het station Staatsspoorweg te Rotterdam. In 1872 werd een nieuwe spoorwegconcessie aangevraagd voor een buurtspoorweg van Monster langs Delft en Pijnacker naar Zegwaard. De concessie werd verleend aan D.S.A. Docen c.s. te Amsterdam. Docen had samen met E.J.J. Kuinders en S. baron van Heemstra een comité gevormd voor de aanleg van lokaalspoorwegen in Nederland. Een lokaalspoorweg was een spoorlijn van secundair, regionaal belang. De ontwikkeling van de spoorlijn Monster-Zegwaard werd op *f* 1.000.000,- begroot. Vooral Pijnacker was gebrand op een verbinding met een spoorweg. De gemeenteraad van Pijnacker stemde dan ook in om voor *f* 10.000,- deel te nemen in de concessie. In 1872 stemde de Monsterse gemeenteraad tegen deelname en in 1873 deed de Delftse gemeenteraad hetzelfde. Het gevolg was dat de lokaalspoorweg Monster-Zegwaard niet werd ontwikkeld.

Toch bleef er behoefte aan een verbinding tussen de Haagse en de Rotterdamse spoorlijnen. In 1879 was er sprake van dat de NRS met de regering overeenstemming had bereikt over de gunning voor de aanleg van een spoorlijn van Moordrecht naar Zoetermeer en Zegwaard. Aan de heren H.J. Augustijn (geb. 1830), burgemeester van Zoetermeer en Zegwaard en C.L.J. Bos, gemeentesecretaris van de dorpen, was opdracht gegeven om de waarde van de benodigde percelen te schatten. De lijn werd nooit aangelegd.

Het succes van de stoomtram van Den Haag naar Scheveningen leidde tot meer initiatieven. In 1881 werd een concessie verleend aan de heren C. de Ligt te Rotterdam en M.C. Wentte te Den Haag voor het aanleggen van een stoomtramlijn vanuit station HSM (Den Haag Hollands Spoor) lopende naar Pijnacker en Zegwaard. Ook dit initiatief haalde het niet. Na de mislukte spoorwegconcessie had men in de gemeente Pijnacker gehoopt om door middel van een stoomtram

verbonden te worden met Delft en met het station Soetermeer-Zegwaard, maar in 1883 werd het voorstel in de Pijnackerse raad verworpen. De voorstanders van de stoomtram probeerden nog op een vergadering de raad op zijn besluit te doen terugkomen. Maar de tegenstanders in de vorm van de landbouwers waren te sterk vertegenwoordigd. De landbouwers waren tegen het verschijnsel stoomtram omdat zij bang waren dat er ongelukken zouden gebeuren doordat paarden zouden schrikken van de stoomtrams. De stoomtramlijn kwam er dus niet.

Ook de Nederlandsche Tramwegmaatschappij was actief met concessies in deze streek. Zij had in 1881 een concessie aangevraagd voor een stoomtramlijn van Rotterdam via Gouda en Leiden naar Amsterdam. Vanaf Kruisweg bij Bleiswijk moest een zijtak komen over Zegwaard en Zoetermeer naar Leidschendam en Voorburg naar Den Haag. Net als alle eerdere pogingen werd ook deze tramweg niet gerealiseerd.

Helmert Veldhuizen (1870-1938),
seinwachter in het seinwach-
tershuis aan de Stationsstraat.

Nog meer aanvragen

Maar het was nog niet gedaan met de concessies. Dertig jaar na het mislukte initiatief voor een lokaalspoorweg kwam er in 1902 een nieuw initiatief voor een spoorlijn. Deze keer ging het om het traject van Hoek van Holland naar station Soetermeer-Zegwaard. Het initiatief kwam van de “verfraaiingsvereniging Delfia”. Er werd in 1902 een uitvoerend comité samengesteld met de heren De Vries van Heyst, burgemeester van Delft, mr. Bybau, secretaris van Delft, Verveen, secretaris van Berkel, C.L.J. (Kees) Bos, inmiddels burgemeester van Zoetermeer, Zegwaard en Benthuizen en Martin van der Hagen (1851-1928), directeur van Nutricia. Alweer C.L.J. Bos, net als in 1868! Kennelijk was onze voormalige burgervader gedurende zijn hele ambtelijke periode, eerst als gemeentesecretaris en later als burgemeester, pleitbezorger van spoorwegen. De concessie voor de spoorlijn Hoek van Holland-Zegwaard werd in twee delen aangevraagd. Het ene deel was het traject van Hoek van Holland tot Delft en het de andere concessie ging over het traject van Delft naar Zegwaard. De concessie voor het traject Delft-Zegwaard werd in 1903 aangevraagd door vertegenwoordigers van het beoogde begin- en eindpunt van het hele traject, namelijk: C.L.J. Bos, namens Zoetermeer en Zegwaard en de machtige en rijke industrieel A.G. (Anton) Kröller (1862-1941), directeur van Wm. H. Müller &

Het in 1906 nieuw gebouwde eilandstation “Soetermeer-Zegwaard”. Links de woning van de stationschef, die herbouwd is op de fundamenten van het oude station.

Co uit Hoek van Holland. Kröller werd later landelijk bekend door het Nationaal Park De Hoge Veluwe en het daarin liggende museum. De spoorlijn zou beginnen (of eindigen) op het terrein van de overslagfirma Wm. H. Müller & Co in Hoek van Holland en eindigen (of beginnen) bij Zoetermeer en Zegwaard waar de beoogde lijn zou aansluiten op de spoorlijn Den Haag-Gouda. Reden voor de aanvraag van de concessie van deze lijn was om het vervoer van Hoek van Holland naar het noorden van het land beter te laten verlopen.

Bos en Kröller zaten beiden in een commissie tot bevordering van de totstandkoming van een spoorwegverbinding van Delft met de lijn Den Haag-Gouda. De aanvraag leidde in 1903 tot een discussie met andere commissieleden. De nieuw te ontwikkelen lijn leek zeer lucratief voor Delft en de buurgemeenten die nog niet aangesloten waren op een spoorlijn. Zij wilden dan ook dat de lijn vanaf Delft zou lopen via Pijnacker, Berkel, Rodenrijs, Bergschenhoek en Bleiswijk naar Zevenhuizen-Moerkapelle. Het argument was dat de lijn naar Zoetermeer-Zegwaard door nagenoeg onbevolkt gebied getrokken zou worden. Terwijl de alternatieve lijn door een welvarende en bevolkte streek zou lopen. De bevolking van deze welvarende streek zou vast met de trein vertier willen zoeken in Delft.

Overigens was een concessie voor een spoorlijn of een stoomtramweg niet heel bijzonder, ook niet begin 1900. In 1907 waren landelijk in totaal 74 concessies in behandeling, waaronder de concessie Bos-Kröller. Van alle plannen die rond Zoetermeer en Zegwaard in de jaren 1870-1903 zijn geopperd lijkt het er op dat dit laatste plan de grootste kans van slagen had. Zelfs in 1914 waren de plannen nog niet van tafel. C.L.J. Bos was inmiddels aangesteld als onderhandelaar over de aankoop van eigendommen op het traject. Hij werd in dat jaar uitgenodigd door de Delftse gemeenteraad om de taxatie van grond in Delft toe te lichten. Het dossier over de concessie is in 1914 gesloten, mogelijk in verband met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. De lijn werd niet gerealiseerd. En ondanks alle initiatieven in de jaren 1870-1914 is de spoorlijn Den Haag-Gouda de enige spoorverbinding met Zoetermeer en Zegwaard die C.L.J. Bos in zijn leven heeft meegemaakt.

Brand en herbouw station

In 1900 werd het dubbelspoor bij het station Soetermeer-Zegwaard uitgebreid met een derde (doodlopende) spoorlijn, die hoognodig was met het oog op het drukke goederenvervoer van en naar die plaatsen. De rails van deze derde spoorlijn heeft er nog tot in de jaren 1990 gelegen.

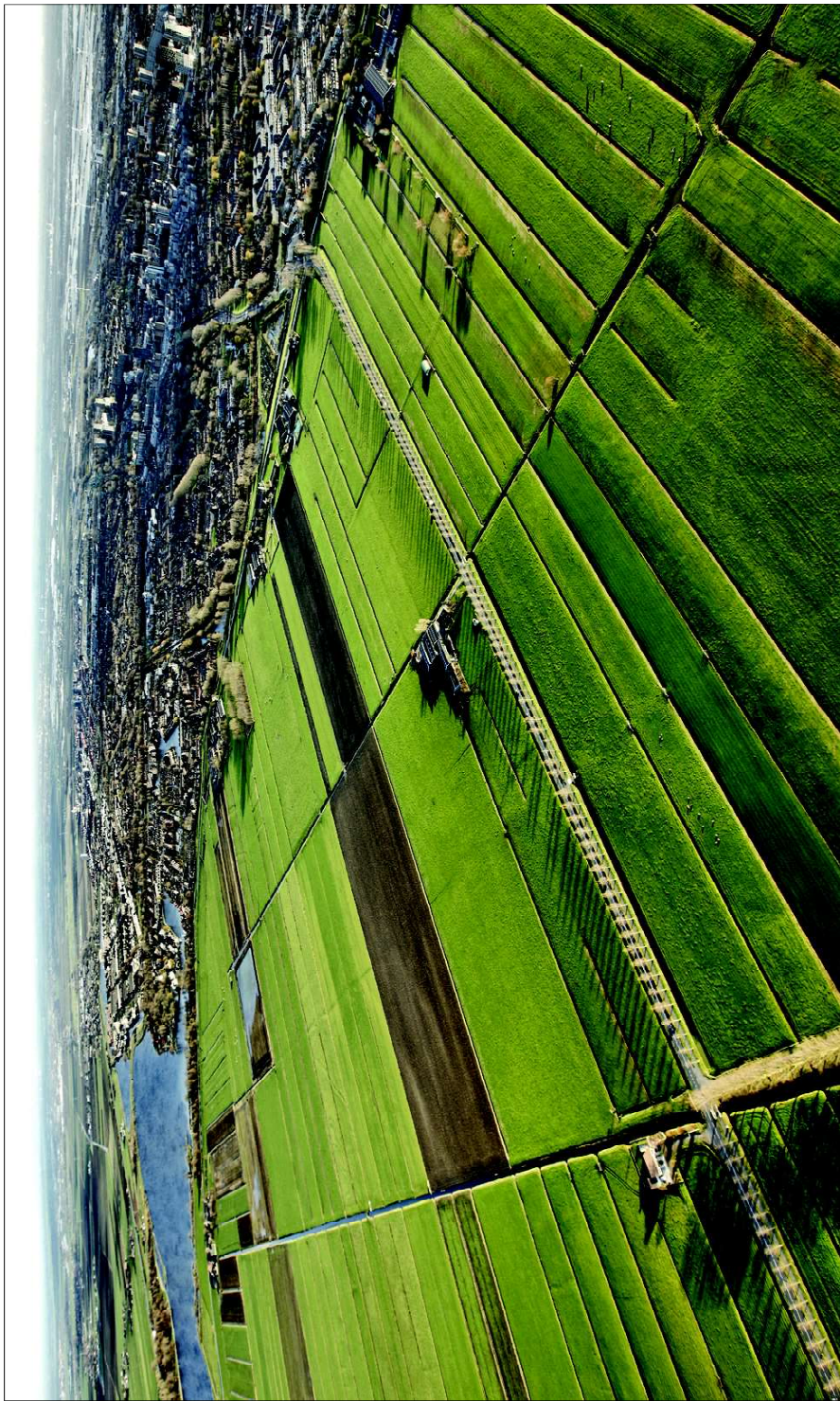
In februari 1905 brandde het station uit 1868 af. Op een zaterdagochtend om half vier werd de vrouw van stationschef Van der Wolk wakker en rook een

brandlucht. Van der Wolk ging een kijkje nemen en merkte dat op het “plaatskaartenbureau” brand was ontstaan. Hij kon met zijn gezin nog wel zijn woning c.q. het stationsgebouw verlaten maar van zijn huisraad en van het station bleef niet veel meer over dan een ruïne. De oorzaak van de brand is niet achterhaald. Het pand is niet direct opnieuw gebouwd. De afgebrande ruïne van het gebouw heeft er nog maanden gestaan. Pas in december 1905 waren er plannen voor wederopbouw. De maand daarop werden de werkzaamheden uitbesteed. Dat is bijna een jaar na de brand.

Het nieuwe station werd niet gebouwd op de plek van het oude, er kwam een zogenaamd eilandstation waarbij de rails aan weerszijden van het eiland liepen. Op de fundamenten van het oude station werd een nieuwe woning voor de stationschef en een paar mindere ambtenaren (telegrafist en klerken) gebouwd. Het oude stationsgebouw werd afgebroken en het fundament werd over de volle breedte bedekt met een laag van het afkomende puin vermengd met sterke mortel. Het oude uit 1868 stammende perron is nog herkenbaar vanaf het nieuwe eilandperron uit 1906. Het oude perron vormt tegenwoordig de grens van de tuin van het woonhuis van de voormalige stationschef met het baanvak van de trein uit de richting van Gouda.

Bronnen:

www.delpher.nl
www.allezoetermeeders.nl
www.stationsweb.nl
www.hetutrechtsarchief.nl
<http://leiden.courant.nu>
<http://kranten.samh.nl>

Een schitterend uitzicht over de Meerpolder vanuit de lucht (foto Jan-Evert Zondag Ardito Fotografie 2011)

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

Van As Makelaardij bv

www.van_as.nl

Bouwmarkt De Bouwhof

www.bouwhof.com

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

www.lamboo.nl

Henneken Radio en TV

www.radiohenneken.nl

Van der Slik Caravan Centrum

www.vanderslik.nl

Bode Scholten BV

www.bode-scholten.nl

Blomsma Print & Sign

www.blomsma.nl

Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:

penningmeester@oudsoetermeer.nl

Rectificaties

't Seghen Waert 3/2016

Op bladzijde 31 van 't Seghen Waert 3/2016 staat een foto van de in deplorabele staat verkerende monumentale schuur van de Leeuwenhoeve aan de Zegwaartseweg met als maker van de foto Aat Hoogland. Dat had moeten zijn E.W. van den Burg.

't Seghen Waert 4/2016

Op de voorpagina staat een foto van het dagje uit met de leden naar Leerdam. Daarbij staat als fotograaf Aat Hoogland. Dit moet zijn Jan Slootweg

**Kopij voor 't Seghen Waert 2
graag voor vrijdag 28 april
inleveren.**

**'t Seghen Waert wordt opgemaakt in Pagemaker/
Indesign. Wilt u afbeeldingen NIET in de tekst
opnemen, maar afzonderlijk aanleveren in jpg-
formaat minimaal 300 dpi / 400Kb.**

VERENIGINGSNIEUWS

Van de voorzitter

Op 12 januari 1949 werd het Historisch Genootschap opgericht in café “De Jonge Prins” in de Dorpsstraat. Jarenlang organiseerde het lezingen, bracht boeken en tijdschriften uit, waaronder het Zoetermeerse woordenboek.

De vereniging zocht in de jaren zeventig actief naar een ruimte voor vergaderingen, werkruimte en de zogenaamde “oudheidkamer”. Op 28 mei 1977 kreeg het Genootschap dank zij de medewerking van de gemeente een eigen gebouw: het voormalige politiebureau aan de Julianalaan. De vereniging werd in september 1978 uitgebreid met een Archeologische werkgroep (AWZ). In 1981 kreeg deze werkgroep ruimte op een zolder boven de kinderboerderij “Het Buitenbeest”. In 1984 kon de AWZ verhuizen naar een leegstaand schoolgebouw in de 5 Meistraat. In mei 1986 werd “t Oude Huis” in de Dorpsstraat definitief aan het HGOS toegewezen. De officiële opening vond plaats op 28 februari 1987 door mevrouw A. Latenstein van Voorst-Woldringh, de wethouder van onderwijs en cultuur. Op 18 januari 1989 is de stichting “Historisch Museum ’t Oude Huis” opgericht en bijna tien jaar later kwam het tot een formele splitsing tussen het “Stadsmuseum” en het HGOS.

Jarenlang is er gediscussieerd over de komst van het Stadsforum. In de Dobbe zou een cultuurcentrum komen, waarin bibliotheek, stadsmuseum en HGOS ondergebracht zouden kunnen worden. Dat plan heeft het uiteindelijk niet gehaald, maar dat de huisvesting in ’t Oude Huis eindig was, daar waren we ons van bewust. De Cultuurnota van de gemeente bracht duidelijkheid. In het verbouwde stadhuis zouden bibliotheek en stadsmuseum ondergebracht worden. Het HGOS moest ’t Oude Huis verlaten. Dat leidde tot de aanschaf van het pand aan de Dorpsstraat 132. Details laten we nu voor het gemak maar even weg, maar de gemeente Zoetermeer en de vele sponsors willen we niet onvermeld laten. Zij maakten de koop mogelijk.

Op 1 juli 2016 tekenden we de definitieve koopakte. De laatste eigenaar was de familie Kaashoek, die een wasserette had in het gebouw. Later is er nog een schoenwinkel geweest en nu dus het Historisch Genootschap.

Het bestuur ontving veel suggesties voor een naam voor dit pand. Na enige discussie is gekozen voor de naam “ ’t Nieuwe Huys”. Die naam maakten we bekend op zaterdag 18 februari, toen wethouder R.C. Paalvast ons gebouw officieel opende.

We kunnen wel stellen, dat we qua huisvesting nu decennia vooruit kunnen. We zijn baas in eigen huis en we kunnen door met onze werkzaamheden. De diverse werkgroepen kunnen aan de slag, waarbij onze opdracht om het historisch erfgoed van Zoetermeer uit te dragen een extra dimensie heeft gekregen. Midden in de Dorpsstraat zijn we beter bereikbaar om de waarde van oud Zoetermeer voor het voetlicht te brengen.

Zaterdag 18 februari hielden we ook ‘Open huis’. Niet al onze 1300 leden hebben er natuurlijk al een kijkje genomen en daarom nodigen we iedereen uit om op een woensdag- of zaterdagmiddag ons gebouw eens van binnen te bekijken. Er staat een kopje koffie of thee klaar.

Bert van Eken
Voorzitter HGOS

Nieuwe leden

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

Mw B. Askamp, Zoetermeer
Dhr H. Bos, Zoetermeer
Dhr R.I. Geukes, Zoetermeer
Mw B.J. Kooman De Juncker, Zoetermeer
Dhr L. Scholten, Zoetermeer
Mw M.J. Vos, Zoetermeer

Wilt u zich aanmelden als nieuw lid, dan kan dit via de website:
www.oudsoetermeer.nl

Activiteiten

Voor alle activiteiten kunt u zich opgeven bij mevrouw F. Brandhorst, telefoon 079 - 351 70 47, of via activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl . De activiteiten treft u ook aan op www.oudsoetermeer.nl

Maandag 20 maart 2017

Filmavond

Locatie: 't Centrum, Frans Halsstraat 1, Aanvang 20.00 uur

Kosten: Euro 5,- , voor leden Euro 3,-. Reserveren noodzakelijk

Vertoond worden de films:

- Fietstocht door de Meerpolder

In 2016 bestond de Meerpolder 400 jaar. Van oorsprong was die polder een meer dat in 1616 werd drooggemalen. In dit nog steeds onbewoonde weidelandschap met aan de rand beperkte bewoning van boeren, die er hun koeien laten grazen gaan we met de fiets de 10 kilometer lange ringsloot volgen, met prachtige uitzichten op dat mooie groene landschap aan de noordkant van Zoetermeer.

- Gewijde Zoetermeerse Grond

De film gaat over de katholieke begraafplaats achter de Nicolaaskerk aan de Dorpsstraat te Zoetermeer die wordt gerenoveerd.

De film gaat in op de geschiedenis van de locatie, de personen die er begraven liggen en de toekomstige vernieuwing. Over een en ander voerde Theo van de Wetering gesprekken met mevrouw An van Wieringen, historicus Ton Vermeulen, adviseur bouwzaken Leo de Brabander en landschapsarchitect Ada Wille. De technische kant van de film werd verzorgd door Jan van Batenburg.

- Vernieuwen vloerverwarming Oude Kerk

In de zomer van 2015 veranderde de Oude Kerk aan de Dorpsstraat in een bouwplaats.

De tegelvloer moest er uit en een geheel nieuw leidingensysteem voor de vloerverwarming werd geïnstalleerd. Daarna werden de oude tegels weer op hun plaats gelegd.

Dankzij talloze vrijwilligers van de kerkgemeente en een Zoetermeers aannemersbedrijf verliep alles op rolletjes.

- 400 jaar Meerpolder

De film gaat over de 400 jarige geschiedenis van de Meerpolder. Van oorsprong was die polder een meer dat in 1616 werd drooggemalen. We zien beelden van

het nog steeds onbewoonde weidelandschap met aan de rand beperkte bewoning van boeren, die er hun koeien laten grazen. Ook via een voice-over komt de geschiedenis van die polder tot ons.

Maandag 15 mei 2017

Lezing/filmavond

Locatie: 't Centrum, Frans Halsstraat 1, Aanvang 20.00 uur

Kosten: Euro 5,- , voor leden Euro 3,-. Reserveren noodzakelijk

Onderwerp: “waterhuishouding in en om Zoetermeer”

Lezing over de waterhuishouding in en om Zoetermeer en daarna de vertoning van de film ‘Droge Voeten in de Palensteinse polder’.

Agenda Algemene Ledenvergadering op woensdag 12 april 2017

Locatie: 't Centrum, Frans Halsstraat 1, 2712 JS Zoetermeer

Aanvang: 20.00 uur. Zaal open: 19.45 uur

De bij de agendapunten 5 t/m 8 te behandelen documenten staan vanaf 1 april 2017 op de website

1. Opening.
2. Vaststellen agenda.
3. Mededelingen en ingekomen stukken.
4. Verslag van de ledenvergadering gehouden op 12 oktober 2016. Het verslag treft u hierna aan.
5. Jaarverslag HGOS 2016.
6. Jaarrekening en verantwoording HGOS 2016 en verslag kascommissie (de heren T. Vermeulen en E. Oskam).
7. Jaarplan HGOS 2017.
8. Begroting HGOS 2018.
9. Verkiezing lid kascommissie. De heer T. Vermeulen heeft twee jaar in de commissie gezeten. Een nieuw lid dient door de ledenvergadering te worden benoemd.
10. Bezetting bestuur. De heer J. de Ruiter is aftredend en herkiesbaar voor een volgende periode. Tegenkandidaten kunnen worden gemeld bij het secretariaat.
11. Rondvraag.
12. Sluiting.

PAUZE (ongeveer 20.45 uur)

Na de pauze zal de film “Dorpsstraat Zoetermeer, portret van een straat” van Renée Rijff worden vertoond.

Al ruim vijftig jaar houdt de Dorpsstraat in Zoetermeer stand, terwijl om die historische dorpskern heen, de rest van Zoetermeer explodeerde. De gemeente is sinds 1962 in hoog tempo uitgegroeid van een dorp met minder dan 10.000 inwoners tot de derde stad van Zuid-Holland met ruim 120.000 inwoners. De tweedelige documentaire ‘Dorpsstraat Zoetermeer, portret van een winkelstraat’ laat de mensen zien die zich vol energie en liefdevol voor de straat inzetten. Sommigen al generaties lang, anderen als nieuwkomer. Hun successen en hun twijfels in hun strijd met als doel: een levendige Dorpsstraat als historische kern in de tekentafelstad Zoetermeer.

Verslag Algemene Ledenvergadering op 12 oktober 2016

Volgens getekende presentielijst zijn 5 bestuursleden en 37 leden aanwezig in ‘t Centrum aan de Frans Halsstraat. Echter niet alle aanwezigen hebben de presentielijst getekend, er waren meer leden aanwezig.

1. Opening

De voorzitter opent rond 20.00 uur de vergadering en heet iedereen welkom. In het bijzonder de heer en mevrouw Visser (ambachtsheer).

2. Vaststellen agenda

Aan de agenda voor de pauze wordt toegevoegd de vertoning van een korte film die gemaakt is door leden van de Filmwerkgroep.

Deze film heeft als titel: Fietstocht rondom de Meerpolder en is gemaakt in het kader van 400 jaar Meerpolder. Na de pauze zal de film 400 jaar Meerpolder in première gaan, hierbij zijn ook niet-leden welkom. Ook deze film is gemaakt door leden van de Filmwerkgroep.

3. Mededelingen en ingekomen stukken

Berichten van verhindering: mevr. I. Hermans-von Banisseht, de heer W. Reitsma, de heer J. Goverde, de heer T. Vermeulen, de heer E. Oskam, mevr. M. Vijverberg-Kalkema, de heer R. Tousain, de heer F. Frankhuizen, de heer N. Henneken en de heer F. Rijkaart.

4. Verslag Algemene Ledenvergadering 13 april 2016

Dit verslag wordt ongewijzigd goedgekeurd en vastgesteld.

5. Huisvesting HGOS

Op 18 en 19 oktober 2016 zal de verhuizing plaatsvinden naar het nieuwe pand aan de Dorpsstraat 132 te Zoetermeer.

De voorzitter geeft een overzicht van alle stappen en werkzaamheden:

- de aankoop en financiering.
- de verbouwing door Gebr. Huurman, Rademaker, Rové en van Emmerik.
- het opknappen en schilderen met dank aan een aantal vrijwilligers, met name de heer B. Switzar.
- de verhuizing door verhuisbedrijf Henneken.
- het uitpakken en inrichten door vele vrijwilligers van de werkgroepen.

Nu moet worden gewerkt aan een rooster van vrijwilligers die tijdens de openstelling de bezoekers/leden kunnen ontvangen. Tijdens deze vergadering is een lijst aanwezig waarop de beschikbaarheid kan worden aangegeven. Voorlopig wordt gedacht aan opening op donderdag, vrijdag en zaterdagmiddag. Op maandagavond en woensdagmiddag zijn de meeste werkgroepen al aanwezig.

Ook de vervanging van de server, de hardware en software is de komende maanden een punt van aandacht. Bij het Oranjefonds is hiervoor een subsidie aangevraagd. De vragen uit de zaal hebben voornamelijk betrekking op de inzet van vrijwilligers tijdens de openstelling. Wat willen we bereiken met de openstelling en wat wordt verwacht van de vrijwilliger. De voorzitter zegt toe dit binnen het bestuur te bespreken, er wordt gedacht aan een instructie avond(en). Verder vragen over de naam van het nieuwe pand, wie heeft een suggestie?

De opmerkingen over brand – en inbraak veiligheid zullen worden meegenomen bij de verdere inrichting. De officiële opening zal in januari – februari 2017 gaan plaatsvinden.

6. Financiën

De penningmeester meldt dat de inkomsten en uitgaven in 2016 tot deze vergadering binnen budget zijn en ook dat de investeringen voor het nieuwe pand conform begroting zijn.

7. Wat verder ter tafel komt en rondvraag

In de rondvraag komt aan de orde dat leden te laat zijn uitgenodigd voor de vergadering. Het bestuur zal hier lering uit trekken.

Er wordt nog verwezen naar de pagina op Facebook: Zoetermeer, die goeie ouwe tijd. Er is een goede samenwerking tussen HGOS en de samenstellers van deze Facebookpagina.

8. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering met dankzegging aan de aanwezige leden voor aanwezigheid en inbreng.

Na een korte pauze wordt de film “400 jaar Meerpolder” vertoond.

Avonturenroman Syberg

Van auteur Reinold Vugs, o.a. bekend van *Moord in de Meerpolder*, verschijnt medio maart de avonturenroman *Syberg*. Het verhaal speelt zich deels af in Zegwaart, waar de Duitse nepbaron Syberg in 1732 huize 'Meerrust' huurt, dat gelegen is aan de hoofdstraat. Syberg zet de dorpsgemeenschap op stelten met zijn feesten en alchemistische experimenten. Vugs beschrijft in geuren en kleuren wat zich heeft voorgedaan, op basis van historische bronnen maar vooral met veel inlevingsvermogen in het dagelijks leven van de achttiende eeuw. Het verhaal wordt verteld door meesterkok Gaspar Jean le Blanc, die Syberg gezelschap houdt en voor hem en zijn gasten kookt. In de roman is ook een aantal recepten opgenomen, gebaseerd op kookboeken uit die tijd.

Dankzij een samenwerking met Hofstede Meerzigt wordt van dinsdag 28 maart t/m zaterdag 1 april, tijdens de Boekenweek, menu 'Syberg' in de Hofstede geserveerd. Iedereen die het menu bestelt, dat geïnspireerd is op recepten uit de roman, krijgt bij het diner een exemplaar van het boek. *Syberg* telt 388 bladzijden, met enkele illustraties en kost Euro 19,90 (paperback). De roman is verkrijgbaar bij boekhandel De Kler in de Stadshart Passage Zoetermeer en via de website 1boek.nl

Afbeelding van een alchemist in de Universal Magazine, Londen 1747

Expositie over de 400-jarige Meerpolder

De eerste grote droogmaking van Rijnland was vierhonderd jaar geleden. Het natuurlijke Zoetermeerse Meer werd drooggemalen en in 1616 voor landbouw geschikt gemaakt. Voor eenderde deel ligt het in Stompwijk en daarmee tegenwoordig in de gemeente Leidschendam-Voorburg, het andere deel ligt in Zoetermeer.

In het Voorburgse museum Swaensteyn is een expositie gewijd aan de Meerpolder, ofwel De Meer zoals de bewoners de ovale polder noemen:

“Tussen kerktoren en woontoren. 400 Jaar Zoetermeerse Meerpolder Medio februari wordt de spits afgebeten met een tentoonstelling over een van de oudste Nederlandse polders, de Meerpolder. Een polder die Leidschendam-Voorburg deelt met Zoetermeer. In de tentoonstelling wordt het ontstaan en de geschiedenis van de polder belicht. Ook is er aandacht voor het huidige gebruik en voor de bewoners. De tentoonstelling vormt de afsluiting van een jaar waarin, met steun van de gemeenten Zoetermeer en Leidschendam-Voorburg, het 400-jarige jubileum van de Meerpolder werd gevierd”.

<http://www.swaensteyn.nl/>

Met de architectuurgids dwalen door Zoetermeer

Met hulp van een groepje specialisten heeft Joosje van Geest een prachtig beeld geschetst van de bouw en de architectuur van Zoetermeer. In 256 pagina's wordt een beeld gegeven van vijftig jaar werken aan de stad. Naast een uitgebreid inleidend deel in bijna honderd pagina's worden per wijk hoogstandjes op architectuurgebied naar voren gehaald, 129 in totaal. Daarbij gaat het vaak om verborgen pareltjes, naast de bekende monumenten. Over verrassend groen tot aan de koeien op muziektempel De Boerderij, alweer verdwenen iconen als Wijkcentrum Meerzicht, de Zoetermeerlijn, de 'Apenrots' aan het Douzapad in Palenstein, het Tamson-bedrijfsgebouw, het botenhuis van Pocahontas aan de Zoetermeerse Plas, de Follies in Rokkeveen en het winkelcentrum Oosterheem. Verrassende kleuren zijn te vinden in het sportcentrum aan het Willem Alexanderplantsoen, Biblion in Oosterheem en de torentjes in de Houtbuurt in Rokkeveen.

Het boek telt vele nieuwe foto's, vooral genomen door Dick Valentyn. De architectuurgids kost Euro 19,50 en is in de boekhandel te koop.

